

DÜŞÜK GELİRLİ ÜLKE EKONOMİLERİNDE DIŞ YARDIMLARLA KALKINMA STRATEJİSİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

EVALUATION OF DEVELOPMENT STRATEGY BY FOREIGN AID IN LOW INCOME COUNTRIES

Bengü Doğangün YASA*

Ümran GÜMÜŞ**

Mehmet Emin YARDIMCI***

Öz

Yoksulluk tuzakları, iktisadi aktörlerin yakalandıkları içsel faktörlerle aşamayacak kısır döngülerdir. Literatürde dış yardımla kalkınma stratejisinin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için zorunlu olduğunu savunan kalkınma modellerine sıklıkla rastlanmaktadır. Bu modeller, yoksul ülkelerde iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesinin yalnızca dış yardımlarla finanse edilen bir büyük itiş mekanizmasıyla mümkün olduğunu savunmaktadırlar. Bu çalışmanın temel amacı, gelişmemiş ülke ekonomilerinde iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi açısından dış yardımla kalkınma stratejisinin öneminin değerlendirilmesidir. Bu amaç doğrultusunda üç temel oyun teorik modelle üç farklı yoksulluk tuzağı üzerinde inceleme yapılmaktadır. Bulgular, bazı az gelişmiş ülkelerde iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi için dış yardımlarla kalkınma stratejisinin vazgeçilmez nitelikte olmadığını göstermektedir. Ayrıca dış yardımla kalkınma stratejisinin bütün yoksul ülkelere fayda getiremeyebileceğini kanıtlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma ekonomisi, Kalkınma stratejileri, Yoksulluk tuzakları, Uygulamalı ekonomi, Oyun teorisi

* Kocaeli Üniversitesi, İktisat Bölümü. bengudogangun@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4883-9449>

** Bağımsız Araştırmacı, umrangumus47300@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7538-6970>

*** Kocaeli Üniversitesi, İktisat Bölümü. emin.yardimci@kocaeli.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2896-8342>

How to cite this article/Atıf için: Doğangün Yasa, B., Gümüş, Ü., & Yardımcı, M. E. (2025). Düşük gelirli ülke ekonomilerinde dış yardımlarla kalkınma stratejisinin değerlendirilmesi. *Öneri Dergisi*, 20(64), 379-410. DOI: 10.14783/maruoneri.1544992

Abstract

Poverty traps are vicious circles, that cannot be overcome by the internal factors, that economic actors are caught in. In the literature development models that argue that a development strategy by foreign aid is obligatory for underdeveloped and developing countries are frequently encountered. These models line up with that economic development in low income countries is only possible by a big push mechanism financed by foreign aid. The main aim of this study is to evaluate the importance of the development strategy by foreign aid in terms of realizing economic development in the economies of underdeveloped countries. For this aim three different poverty traps are examined by three basic game theoretical models. The findings show that the development strategy by foreign aid is not indispensable for economic development in some underdeveloped countries. It also proves that development strategy by foreign aid may not benefit all low income countries.

Keywords: Development economics, Development strategies, Poverty traps, Applied economics, Game theory

1. Giriş

Uzun bir süreden beri yoksullukla ilgili tartışmalar, gündemdeki güncelliğini korumaktadırlar (Rasilla, 2024; Kristoffersen, Hoang & Li, 2024; Landiyanto, 2024). Kronik yoksulluğun nedenlerinin belirlenmesi, yoksullukla mücadelede önemli faydalar sağlamaktadır. Kronik yoksullukla ilgili tartışmaların temelinde yer alan “yoksulluk tuzakları” kavramı, iktisadi ajanların yakalandıkları içsel faktörlerle aşılamayacak kısır döngüleri ifade etmektedir. Bununla birlikte “kalıcı yoksulluk” ile “yoksulluk tuzakları” birbirlerinden farklı kavramlardır. Kalıcı yoksulluk, tek bir denge noktasının var olduğu durumlarda bile gerçekleşebilmektedir. Oysaki yoksulluk tuzakları, çoklu dengenin var olduğu durumda ısrarla düşük seviyede fayda sağlayan dengenin tercih edilmesi halinde oluşmaktadırlar. Yoksulluk tuzaklarının temel nedenleri, doğanın bozulması, yönetişimin yozlaşması, sağlık sektöründeki yetersizliklerin insan sağlığını tehdit eden boyutlara ulaşması, eğitim sistemindeki eksikliklerin toplumsal sorunlara çözüm üretilmesini engellemesi ve altyapının zayıf kalmasıdır. Koordinasyon başarısızlığı bu süreçte yüksek düzeyde etkili olmaktadır (Fu vd., 2024; Mohammadkhani vd., 2024; Shackleton vd., 2024; Bari vd., 2024; Hornung, Stufolino & Zagel, 2024; Kitole, Msoma & Sesabo, 2024).

Hukuk, siyaset ve ekonomi disiplinleri arasındaki kesişim alanı, uluslararası akademik gündeme damgasını vuran yoğun tartışmalı bir inceleme alanıdır. Coase (1960)’ın bir ülkenin hukuki donanım düzeyinin iktisadi faaliyetleri yüksek düzeyde şekillendirdiğini belirtmesiyle birlikte hukuk disiplininin iktisadi araç, ilke, yöntem ve varsayımları ile analiz edilmesine ilişkin çalışmalar nitelik – nicelik bakımından yoğunlaşmaya başlamışlardır. Siyaset, ekonomi ve hukuk disiplinleri arasındaki etkileşimin incelenmesinde siyasal parti-seçmen davranışlarının analizi, mihenk taşı niteliğindedir. Bu çerçevede Kamusal Tercih Kuramı ve bu yaklaşımın önemli bir yansıması olarak Hukukun Ekonomik Analizi, merkezi bir öneme sahiptirler (Ayele, Edjigu & Oostendorp, 2024; Callander, Foarta & Sugaya, 2024; Khan, Schwartz & Wald, 2024; Banerjee vd., 2024).

Kamusal Tercih Kuramı, siyasi süreç içerisinde alınan kararların ve bunlara ilişkin uygulamaların iktisadi analizinden temel alan bir disiplindir. Bu yaklaşımın temeli, politik davranışların rasyonalite varsayımı altında iktisadi modeller vasıtasıyla modellenmesine dayanmaktadır. Bu alanda sağladıkları katkılar sayesinde 1986 senesinde James M. Buchanan'a; 1991 senesinde Ronald Coase'ye ve 1992 senesinde Gary Becker'e Nobel Ekonomi Ödülleri verilmiştir. Bu gelişmeler, hukuk, siyaset ve ekonomi disiplinleri arasındaki etkileşimin incelenmesine ilişkin hassasiyeti artırmaktadır. Hukukun iktisadi analizi, normatif ve pozitif şekillerde gerçekleştirilmektedir. Hukukun normatif iktisadi analizinde asıl – vekil etkileşiminin temelinde oyuncuların faaliyetlerinin ve vaziyetlerinin rasyonalitesi sorgulanmaktadır. Genel itibarıyla kuramsal olan bu yaklaşımın temel kriterleri, etkinlik ve adalettir. Ampirik çalışmalardan temel alan hukukun pozitif iktisadi analizi yaklaşımında ise ikame edici nitelikte olan hukuk kuralları oluşum ve değişim gibi açılardan incelenmektedir. Bu yapı ve süreç içerisinde temel olarak fayda maksimizasyonu amacı doğrultusunda seçimde bulunan bireylerin davranışları analiz edilmektedir (Oliviero, Parkı & Zou, 2024; Nambassa & Mutiarin, 2024; Cuortois, Nessah & Tazdaït, 2024; Hankinson & Kessner, 2024).

Kamusal Tercih Kuramı yaklaşımının temelinde metodolojik bireycilik, homo-economicus ve politik mübadele varsayımları yer almaktadır. Politik yapı ve süreç, piyasanın içsel dinamiklerinin işleyişine benzemektedir. Seçmenler, siyasi partilere verdikleri oylar karşılığında fayda maksimizasyonunu sağlamaya çalışmaktadırlar. Bu süreçte kendilerine en yüksek düzeyde fayda sağlayan siyasal partiye oy vererek o siyasal partinin iktidara gelmesini sağlamaktadırlar. Dolayısıyla bu yapı bir politik mübadele şekli arz etmektedir (Dancey, Henderson & Sheagley, 2024; Yan & Hyman, 2024). Siyasal partiler de mümkün olduğunca oy elde edebilmek ve dolayısıyla da seçimleri kazanabilmek için seçmenlere optimal düzeyde fayda sağlamaya çalışmaktadırlar. Benzer şekilde bu süreçte siyasal partiler farklı seçmen gruplarına hitap edebilmek ve böylece oy oranını artırmak amacıyla esas görüşüyle uyuşmayan politikalar da uygulayabilirler. Kamusal Tercih Kuramı, devleti kendi fayda düzeyini maksimize etmek isteyen bürokratlardan ve siyasetçilerden oluşan bir teşkilat olarak tanımlamaktadır. Homo-economicus davranışlarını sergileyen bir siyasal elitin sosyal refah düzeyini maksimize edebilecek politikalarla ziyade bireysel fayda düzeyini maksimize edebilecek politikaları (dolayısıyla da yoksulluğun derinleşmesine ve kalıcı hale gelmesine yol açacak politikaları) uygulamayı tercih etmesi yüksek olası hale gelmektedir (Abdulhakeem, 2024; Skarbek, 2024; Klundt, 2024 b). Seçim zamanlarına yakın süreçte hükümetlerin iktisadi koşulları göz ardı ederek yüksek düzeyde harcama yapmalarının temel nedeni, bu çerçevede değerlendirilmesi gereken önemli bir sorundur. Kurumsal yoksulluk tuzaklarının temel kaynağını bu mekanizma oluşturmaktadır. Nitekim, bu yapı ve süreç içerisinde siyasi partiler seçimi kazanabilmek amacıyla yoksul ailelere anlık yardımda bulunurlarken yoksul aileler de geleceğe ilişkin vaatlerden ziyade anlık yardımlara daha çok önem verebilirler. Ayrıca bu noktada asıl-vekil temelli bu seçmen-siyasal parti etkileşiminde rant kollama faaliyetleri, kayırmacılık, yolsuzluk, rüşvet ve akrabalık sistemi gibi sorunlar da oluşabilmektedir (Jankowski, Juen & Tepe, 2024; Kölln & Wlezien, 2024; Billot & Çu, 2022).

Literatürde iktisadi aktörlerin yoksulluk tuzaklarına yakalanmalarının nedenlerini makro iktisadi faktörlere bağlı olarak açıklayan çalışmalara sıklıkla rastlanmaktadır. Bu çalışmalar, yoksulluk tuzaklarına yakalanmanın en önemli nedenini ülke ekonomilerinin başlangıç dönemindeki refah düzeylerinin çok düşük seviyede olmasına bağlamaktadırlar. Bu nedenle de iktisadi yapısal faktörlerden kaynaklanan yoksulluk tuzaklarının aşılması için milli gelir düzeyinin belirli bir kritik eşik değerini aşması gerektiğini söylemektedirler. Guo & Gao (2024) ve Elumah, Taiwo & Zubairu (2024), milli gelir düzeyinin eşik değerinin altında kalmasının en önemli nedeninin sermaye piyasasındaki yetersizlikler olduğunu belirtmektedirler. Li vd. (2024), düşük fiziksel sermaye yatırımlarının etkisiyle oluşan yaparak öğrenme olanağının mahrumiyeti ve dolayısıyla da deneyim eksikliği nedeniyle milli gelirin yetersiz kaldığını göstermektedir. Andersen, Johannesen & Sheridan (2024), zamanlar arası tüketim tercihindeki değişimin milli gelirdeki yüksek düşüşün temel kaynağını oluşturduğuna dair açıklamalarda bulunmaktadır. Mateko (2024), yetersiz teknolojik birikiminin milli gelir düzeyinin yetersiz kalmasında önemli bir etki oluşturduğunu gözler önüne sermektedir. Milli gelir seviyesindeki düşüklüğün nedenlerini demografik koşullara bağlı olarak açıklayan çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Landiyanto (2024) ve Klundt (2024a), çocuk istihdamı probleminin yoksulluk üzerindeki etkisini değerlendirmekte ve milli gelir düzeyinin eşik değerinin altında kalmasının en önemli nedeni olarak bu problemi göstermektedirler. Njatagang Njatagang, Djourdebbé & Wadou (2023) ve Ding vd. (2024), yetersiz beslenmenin yoksulluğun derinleşmesinde yüksek düzeyde etkili olduğunu vurgulamaktadırlar. Nüfus artış hızının, enflasyon oranının ve insani gelişme endeksinin yoksulluk oranı üzerindeki etkisini inceleyen Satria vd. (2024), yoksullukla mücadelede nüfus artış hızının düşürülmesine ilişkin politikaların önemine işaret etmektedir. Chen vd. (2024), yoksullukla mücadelede beşeri sermayenin geliştirilmesine yönelik politikaların önemli faydalar sağlayabildiğine dair bulgular elde etmektedir.

İktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi açısından kurumsal iktisadi etkinliğin sağlanması, mihenk taşı niteliğindedir. Toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla oluşturulan kurumlar, zaman içerisinde esas görevlerinden uzaklaşabilmektedirler. Ancak herhangi bir kurum oluşturulduktan sonra ilgili kurumun düzenlenmesi veya ortadan kaldırılması zorlaşmaktadır. Kurumların iktisadi etkinlik düzeyi, teknolojik gelişim düzeyi ve üretim faktörlerinin üretkenlik düzeyi arasında yüksek düzeyli bir pozitif korelasyon ilişkisi vardır. Böylece kurumsal iktisadi etkinlik düzeyindeki azalışlar, iktisadi gelişmenin önündeki en önemli engeller hâline gelebilmektedirler. Siyasal iktidarların belli bir kesimin lehine kararlar alması, zaman içerisinde ilgili kesime sağlanan iktisadi-politik hakların genişlemesine yol açabilmektedir. Kurumsal yoksulluk tuzakları, siyasal bağımsızlığın kaybedilmesine bile yol açabilmektedirler. Kurumsal yoksulluk tuzaklarının değerlendirilmesinde bütün bu yapı ve süreç dikkate alınarak araştırmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Kurumsal yoksulluk tuzaklarından bazıları; yolsuzluk, rüşvet, kayırmacılık, rant kollama faaliyetleri, klientelizm ve akrabalık sistemidir (Beránek & Titl, 2024; Heijdra & Heijman, 2024).

Mimarakis, Alegakis & Koukouli (2024), Lenta vd. (2024), Dung, Hue & Thanh (2024), birey davranışlarının belirlenmesinde yalnızca bireysel faktörlerin değil aynı zamanda bireyin içinde

bulunduğu çevrenin de etkili olduğuna dikkat çekmektedirler. Buna göre yoksulluk tuzaklarına yakalanmada çevresel faktörler de etkilidir. Bireyin içinde bulunduğu topluluğun genel sosyal normları, yoksulluk tuzaklarına yakalanmaya neden olabilmektedir. Eğitime ve dolayısıyla da beşeri sermayenin geliştirilmesine toplumun genel bakış açısı, toplumda yoksulluğun derinleşmesine yol açabilmektedir. Teknolojik gelişmelere halkın sağladığı destek düzeyi, iktisadi gelişme açısından büyük bir önem taşımaktadır.

Dış yardımların iktisadi kalkınma üzerindeki etkisi, uzun bir süreden beri gündemde yoğun bir şekilde tartışılan konulardan birisidir. Bu tartışmaların genel hatlarıyla iki ayrı cepheden oluşacak şekilde gelişim gösterdiği anlaşılmaktadır. Birinci cephedeki çalışmaların temelinde dış yardımların tasarruf ve yatırım oranlarındaki artışla iktisadi büyümeyi pozitif etkilediklerine ilişkin inanç vardır. Harrod – Domar Modeli’nde dış yardımların yatırımları pozitif etkilediğine inanılması ve yatırımların Harrod – Domar Modeli’nde büyümenin temel kaynağı olması, dış yardımların iktisadi kalkınma üzerindeki etkisinin pozitif olacağına dair inancı güçlendirmektedir (Harrod, 1937; Harrod, 1939; Domar, 1946; Domar, 1947). Rosenstein-Rodan (1957)’ın «Büyük İtiş Modeli», eşanlı bir şekilde farklı üretim faaliyetlerindeki ilerlemelerin neticesinde üretim sektörlerinin birbirlerine pazar oluşturacağı ve böylece büyümeyi engelleyen darboğazların önüne geçileceği düşüncesinden temel almaktadır. Bu noktadan hareketle Rosenstein-Rodan (1957), gelişmemiş ülkelerin etkin bir şekilde kalkınmaları açısından gerekli olan yüksek finansmanın dış yardımlarla sağlanabileceğini ifade etmektedir. Leibenstein (1958), tasarruf miktarının kişi başına gelir düzeyine bağlı olduğu varsayımı altında tasarruf oranının artırılması için nüfus artış hızından daha yüksek seviyede kalkınma hızının gerçekleştirilmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu kalkınma hızının gerçekleştirilmesi açısından gerekli “asgari çaba” için ise dış yardımlara ihtiyaç olduğunu göstermektedir. Tasarrufların gelire ve gelirin de yatırımlara bağlı olduğunu belirten Nurkse (1952), düşük gelir, düşük tasarruf, düşük yatırım ve yeniden düşük gelir düzeyinin oluşturduğu kısır döngünün kırılması açısından dış yardımlarla kalkınma stratejisinin zorunlu hale geldiğine işaret etmektedir. Rostow (1956), bütün ülkelerin aynı güzergah üzerinden geçerek gelişebildikleri “Tarihsel Büyüme Aşamaları Kuramı Modeli”nde “ kalkışa geçiş aşaması”, toplumun sürekli bir gelişme için içsel ve dışsal faktörlerle motive edildiği süreçtir. Bu noktada yetersiz sermaye birikiminin olduğu ülke ekonomilerinde dış yardımların önemli faydaları oluşmaktadır. Bu çalışmaların temelinde dış yardımların tasarrufları ve yatırımları pozitif etkilediğine ilişkin inanç yer almaktadır. Dash, Gupta & Khandelwal (2024), 1990-2019 dönemi için altı Güney Asya ülkesinin iktisadi verileriyle gerçekleştirdiği analizle uzun vadede dış yardımın yurtiçi yatırımları dışladığına ilişkin bulgular elde etmektedir. Dış yardımların tasarruflar ve yatırımlar üzerindeki pozitif etkisinin geçerli olamayabileceğine ilişkin bulguların elde edilmesiyle birlikte tartışmalar da yoğunlaşmaya başlamışlardır.

Dış yardımların iktisadi kalkınma üzerindeki etkisinin incelenmesine odaklanan ikinci cephedeki çalışmalarda kurumlar ve ekonomi politikaları gibi değişkenlerin temelinde dış yardımların verimliliği sorgulanmaktadır. Dış yardımların iktisadi kalkınma üzerinde pozitif etki oluşturduğunu ifade eden görüşler, Marksistler, Bağımlılık Kuramcıları ve Neoliberalistler tarafından yoğun bir şekilde

eleştirilmektedirler (Frank, 1973; Mimarakis, Alegakis & Koukouli, 2024; Ita, 2022). Marksistler ile Bağımlılık Kuramcıları, dış yardımların esasen kapitalist sömürünün desteklenmesi ve merkez ülkelerin çıkarlarının korunması amaçları doğrultusunda çevre ülkelere sağlandığını belirtmektedirler. Çevre ülke ile merkez ülke arasındaki sömürü mekanizmasının ve çevre ülkelerdeki sınıf ilişkilerinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacıyla dış yardımların sağlandığına inanmaktadırlar. Neoliberal yaklaşım da dış yardımların uzun vadeli kalkınma politikalarının uygulanmasından ziyade geçici çözümlerin üretilmesine neden olarak iktisadi bağımsızlığın kaybedilmesine yol açtıklarını ifade etmektedir. Bu yaklaşımların tamamı, dış yardımların yerel iktisadi yapıların zayıflamasına ve kamu sektörünün verimsizleşmesine neden olduklarını söylemektedirler (Gülseven, 2024; Ng'ang'a & Zikhalı, 2024; Ogah & Aliyu, 2022). Sardoschau & Jarotschkin (2024), Çin yardım projelerindeki %10' luk bir artışın Afrika'daki çatışma olaylarının %6 oranında artmasına yol açtığını göstermektedir. Bununla birlikte Marksistler ile Bağımlılık Kuramcıları, serbest piyasa ekonomisinin yoksulluğun en önemli nedeni olduğuna inanmaktadırlar.

Bu çalışmanın ilk modelinde klientelizmin yoksullukla mücadelede oluşturduğu zorluklar incelenmektedir. Dış yardımların tasarruflara ve yatırımlara dönüştürülmesi için siyasal partinin ülkenin iktisadi kalkınması hedefine öncelik vermesi gerekmektedir. Ayrıca seçmenler de ülkenin iktisadi kalkınmasına katkı sağlayacak bir siyasal partiyi desteklemelidir. Ancak bu stratejiler, klientelistik bir yapıda rasyonel değildir. Yüksek olasılıkla klientelistik bir yapıda dış yardımlar, ülkenin iktisadi kalkınmasından ziyade siyasal iktidarın ve destekleyicilerinin fayda maksimizasyonu amacıyla kullanılacaktır. Bu nedenle dış yardımlar, ülke ekonomisinin bağımsızlığını kaybetmesine neden olacaktır (Khemka, 2024; Wang vd., 2024; Rojik vd., 2024). Bu çalışmanın ikinci modeli, yapısal yoksulluk tuzaklarına ilişkindir. Nesillerarası yoksulluğun aktarılması söz konusudur. Kronik ve şiddetli bir yoksulluk var olduğu için dış yardımların öncelikle tüketime yönelmesi yüksek olasıdır. Bununla birlikte bu yoksulluk türüyle mücadelede yüksek olasılıkla iktisat politikaları etkili olacaklardır (Pomerantz, 2024; Njatagang, Djourdebbé & Wadou, 2023 & Villar, 2024). Bu çalışmanın üçüncü modelinde ise bireyin içinde bulunduğu çevrenin tutum ve davranışlarının nasıl yoksulluk tuzağını oluşturduğu incelenmektedir. Yoksulluk tuzağının kırılmasında toplumsal zihniyet olgusunun iktisadi kalkınmayı destekleyen bir yapı sergilemesi büyük bir önem taşımaktadır. Aksi durumda dış yardımların iktisadi kalkınma üzerindeki etkisi negatif gerçekleşebilir. Bunun temel nedeni, toplumsal zihniyet olgusunun dış yardımların kullanılma amacını da belirliyor olmasıdır (Durr & Li, 2024; Dung, Hue & Thanh, 2024; Danquah & Ouattara, 2023).

Neoliberalistlerin çalışmalarının önemli bir kısmında Neoliberal yapısal uyum stratejileri bağlamında dış yardımların verimlilik düzeylerinin artırılmasına ilişkin iktisadi, mali ve siyasi politikaların etkinliğinin incelenmesi temel amaç niteliğindedir. Böylece analizlerde kurumsal altyapı, sosyal – siyasal sistemler ve iktisadi politikalar gibi geleneksel olarak analize daha önceden dâhil edilmeyen bazı değişkenler kullanılmaya başlanmıştır. Bu incelemede Neoliberal yapısal uyum politikalarının etkin bir şekilde uygulanması, temel kriter niteliği taşımaktadır. İkinci kuşak çalışmaların önemli bir kısmında Stockemer, LaMontagne & Charrette (2011)'in temelini oluşturduğu

“koşulluluk literatürü” hâkimdir. Bu değerlendirmelerin merkezinde dış yardımların verimliliğinin belirli politikaların uygulanmasına bağlı olduğu varsayımı yer almaktadır. Buna göre dış yardım alan ülkelerin mali disiplin ile piyasanın serbestleştirilmesi gibi belirli iktisadi düzenlemeleri etkin bir şekilde gerçekleştirmesi ve global ekonomik sisteme yapısal uyum sağlaması, dış yardımların verimlilik düzeylerini belirlemektedir. Koşulluluk literatürünün temeli, üç koşula dayanmaktadır. Birinci koşul, dış yardımları alan ülkelerin iyi politikalar uygulamasını ifade eden “İyi Politika Modeli” ile ilgilidir. Dış yardımların uygun düzeyde alınması gerektiğini vurgulayan “İlaç Modeli”, ikinci koşuldur. Üçüncü koşulu ise kurumsal iktisadi etkinliğin önemine işaret eden “Kurumlar Modeli” oluşturmaktadır. Hongli & Vitenu-Sackey (2023), 1996-2017 dönemi için 50 Afrika ülkesi için gerçekleştirdiği analizde yolsuzluğun, düşük beşeri sermaye düzeyinin, zayıf kurumsal kalitenin ve siyasi istikrarsızlığın, dış yardımların iktisadi büyüme üzerindeki pozitif etkisini engellediğini tespit etmektedir. Bojanic (2024), dış yardımların yoksulluğu azaltıcı etkisini kurumsal kalite, beşeri sermaye, ekonomik özgürlük ve demokrasi değişkenlerinin şekillendirdiklerini tespit etmektedir.

Lamore & Kotze (2024), Etiyopya’ da dış yardımların etkinliğinin; yardımların tedarik edildiği ülkelerin çıkarları ile dış yardımlara ilişkin prosedürleri, kurumsal kalite, zayıf yönetim becerisi ve yolsuzluk gibi faktörlerden yüksek düzeyde etkilendiğini kanıtlamaktadır. 1990-2017 dönemi için 78 gelişmekte olan ülkenin verileriyle gerçekleştirdiği analizle dış yardımlarla iktisadi karmaşıklık düzeyi arasında U şeklinde bir ilişkinin varlığına yönelik bulgular elde eden Kamguia vd. (2022), dış yardımların iktisadi karmaşıklık düzeyi üzerindeki negatif etkisinin demokrasinin güçlenmesiyle azaldığını ortaya koymaktadır. Jane & Fabian (2024), 2010-2023 dönemi için Nijerya ekonomisinde dış yardımların büyümeye doğru orantılı fakat yoksullukla ve işsizlik oranıyla ters orantılı olduğunu göstermektedir. Bu durumun kurumsal başarısızlık, yolsuzluk ve kaynakların verimsiz kullanımı gibi nedenlerden kaynaklandığını söylemektedir. Freyer, Lishchynsky & Lyzun (2024), bu durumun iki temel nedenden kaynaklandığını belirtmektedir. Birincisi dış yardımın istikrarın korunması açısından taşıdığı önemle ilgilidir. İkincisi doğrudan yabancı yatırımların özellikle küresel ekonomiye entegrasyon ve inovasyon çekme açılarından Ukrayna’nın iktisadi gelişimi üzerinde oluşturduğu uzun vadeli etkiye ilişkindir.

Dagne (2024), 1980-2019 döneminde Etiyopya ekonomisinde dış yardımların iktisadi büyüme üzerindeki etkisini Otoresif Dağıtılmış Gecikme ve Hata Düzeltmesi vasıtasıyla test etmektedir. Uzun vadede dış yardımların iktisadi büyüme üzerindeki etkisinin istatistiksel olarak anlamsız ve negatif olduğunu göstermektedir. Gayri safi yurt içi tasarrufların, ihracatın ve enflasyonun iktisadi büyüme üzerindeki etkisinin pozitif ve anlamsız olduğunu ispatlamaktadır. Beşeri sermayenin ve tüketim harcamalarının iktisadi büyüme üzerindeki pozitif ve anlamlı etki oluşturduklarını kanıtlamaktadır. Bu nedenle Etiyopya hükümetinin dış yardımlarla kalkınma stratejisinin yerine yurtiçi tasarruflarla kalkınma politikasını izlemesi gerektiğine işaret etmektedir. Rao vd. (2023), 1980-2016 döneminde Güneydoğu Asya ve Güney Asya’da, dış yardım, doğrudan yabancı yatırım ve iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin incelenmesine odaklanmaktadır. Doğrudan yabancı yatırımların iktisadi büyüme üzerinde pozitif etki oluşturduğunu fakat iktisadi büyümenin ve dış yardımların

doğrudan yabancı yatırımlarla negatif bir ilişki içerisinde olduklarını söylemektedir. İktisadi büyümenin temel motoru olarak sanayileşmeyi gören Oumbe, Djeunankan & Mougol (2024), 1995-2021 döneminde 42 Afrika ülkesinin iktisadi verileriyle gerçekleştirdiği Genelleştirilmiş Momentler Yöntemi Analizi vasıtasıyla dış yardımların sanayileşme üzerindeki etkisini incelemektedir. Dış yardımların türüne bağlı olarak dış yardımların sanayileşme üzerindeki etkisinin değiştiğine ilişkin bulguları ortaya koymaktadır. Enerji ile eğitim yardımları sanayileşmeyi iyileştirirken sağlık ve insani yardım onu negatif etkilediğine dikkat çekmektedir. Ayrıca demokrasinin ve beşeri sermayenin dış yardımların sanayileşme üzerindeki azaltıcı etkisini engellediğine dair çıkarımlarda bulunmaktadır. Dış yardımlarla sanayileşme arasında U şeklinde bir ilişkinin varlığına yönelik bulgular, ilgi çekicidir. Koşulluluk literatürü çerçevesinde dış yardımların verimliliğinin analizinde aynı koşullar altında farklı bulguların elde edilmesi, konuyla ilgili tartışmaların henüz bir uzlaşıyla sonuçlanamamasına yol açmaktadır. Bununla birlikte 1980' li yıllardan itibaren Neoliberalizmin yükselmeye başlaması neticesinde koşulluluk literatürünün Neoliberal yapısal uyum politikalarından temel alması nedeniyle güç kazandığı da aşîkârdır. Koşulluluk literatüründe yoksullukla mücadele bağlamında en etkili argümanlar, serbest piyasa ekonomisi ve piyasa temelli gelir yaratıcı faktörlerdir. Yatırım ve ticaret ile artacak olan toplumsal refahın kaçınılmaz bir şekilde yoksul insanların hayat standartlarının da yükselmesinde rol oynayacağına inanılmaktadır (Candel – Sanchez, 2021; Asente, Takyi & Mensah, 2023). Dolayısıyla dış yardımlarla kalkınma stratejisi yerine yatırım ve ticaret ile kalkınma stratejisinin uygulanması gerektiği düşünülmektedir. Ancak gelişmemiş ülke ekonomilerinde aşîrı bürokrasi, finansman yetersizliği, zayıf altyapı, düşük beşeri sermaye düzeyi ve yozlaşan kurumlar gibi problemler, uluslararası ticaret ile entegrasyonu engellemektedir. Bu problemlerle mücadele bağlamında 2005 senesinde Hong Kong 'da Dünya Ticaret Örgütü' nün Bakanlar Kurulu toplantısında alınan kararlarla gelişmekte olan ülkelerde ticaretin gelişmesi amacıyla dış yardımların ilgili ülkelere sağlanmasına karar verilmiştir. Böylece ticaret ve yatırım ile kalkınma stratejisinin başarılı olması için dış yardımların kullanılmasına yönelik politikaların izlenmesi öngörülmektedir. Ayrıca 1990' lı yıllardan beri katma değeri yüksek olan malların uluslararası bir iş bölümüyle üretilmesinden temel alan Global Değer Zinciri Politikaları uygulanmaya çalışılmaktadır. Bu politikalarla üretim sürecindeki farklı periyotların global boyuttaki entegrasyonu hedeflenmektedir.

Neoliberalizmin yoksullukla mücadele politikalarında dikkate alınmayan önemli bir husus vardır. Halkıyla bütünleşen bir siyasal iktidarın iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi için çaba harcaması, yoksullukla mücadelede en önemli faktördür. İktisadi kalkınmayı destekleyen politikaların ülkenin milli hedeflerine öncelik veren yozlaşmamış kurumlarla uygulanması gerekmektedir. Tarihsel gelişim süreci içerisinde kurumsal iktisadi etkinliğin yüksek tutulması ve bunun için sürekli dinamizmin desteklenmesi büyük bir önem taşımaktadır. Bu çalışmanın temel amacı, bu faktörlerin de analize dahil edilerek dış yardımlarla kalkınma stratejisinin yoksullukla mücadele bağlamında taşıdığı önemin değerlendirilmesidir. Gelişmemiş bir ülkede siyasal iktidar, ülkenin geliştirilmesi amacı doğrultusunda hareket edemeyebilir. Klientelizmin yaygınlaştığı bir ülke ekonomisinde homo-economicus davranışlar sergileyen iktidar, yalnızca kendi menfaatleri

doğrultusunda hareket etmektedir. Seçmenler, ülkenin gelişmesi için gerekli olan siyasal partilere destek vermekten ziyade kendilerine anlık yardımda bulunan siyasal partiye destek sağlayabilir. Yoksullukla mücadelede yalnızca iktisadi faktörler etkili değildir. Yoksullukla mücadele, daha geniş önlemlerin alınmasını gerektirebilir. Her ülkenin içinde bulunduğu iktisadi, sosyal ve siyasal koşullar farklıdır. Bu nedenle de kalkınma reçeteleri her ülkenin kendi içsel dinamikleri dikkate alınarak oluşturulmalıdır. Klientelizmin geliştiği ilk dönemlerde yoksullukla mücadelede iktisadi koşulların iyileştirilmesine yönelik politikalar etkili olabilir. Ancak klientelizm yaygınlaştıkça bu politikalarla başarılı olunması olasılığı azalmaktadır. Ayrıca toplumsal zihniyet olgusunun iktisadi kalkınmayı desteklemeyen bir yapı sergilediği davranışsal yoksulluk tuzaklarıyla mücadelede de dış yardımlarla kalkınma stratejisi başarısız kalabilir (Pomerantz, 2024; Sahoo, Mondal & Paltasingh, 2024; Gözen & Çelikay, 2024). Bununla birlikte yapısal yoksulluk tuzaklarının kırılmasında iktisadi faktörlerdeki değişim etkili olabilir. Dolayısıyla optimal sürede ve seviyede tedarik edilen dış yardımlar, yapısal yoksulluk tuzaklarıyla mücadelede önemli faydalar sağlayabilir (Chindengwiye, 2024; Turna, 2024a, 2024b, Lai & Li, 2024; Malevolti & Romano, 2024; Savu, 2024).

Bu çalışmanın temeli, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde asil-vekil etkileşimi çerçevesinde üç oyun teorik model vasıtasıyla dış yardımlarla kalkınma stratejisinin etkinlik düzeyinin incelenmesine dayanmaktadır. Yoksulluk tuzaklarının üç farklı versiyonu dikkate alınarak durum değerlendirilmektedir. Analiz sürecinde birinci ve üçüncü modellerde mikro iktisadi bir yaklaşım hâkim iken ikinci modelde makro iktisadi bir bakış açısı egemendir. İnceleme alanına bakış açısını belirleyen faktör, “literatürde yoksulluk türünün analiz edildiği yaklaşım şekli”-dir. belirleyici olmaktadır. İlk oyun teorik modelde kurumsal bir yoksulluk tuzağı olan klientelizm temelinde mikro iktisadi bir bakış açısıyla analiz gerçekleştirilmektedir. Bir taraftan vekilin seçilme isteği ve öteki tarafta ise asilin anlık yardım talebi, bu yapı ve süreç içerisinde yüksek düzeyde etkili olmaktadır. Asilin fayda maksimizasyonunu sağlayan unsur, kendisine hem gelecekte hem de yaşanan dönemde fayda sağlayan politikalarıdır. Buna rağmen asil yoksulluğun etkisiyle rasyonel davranışları sergileyememekte ve anlık yardımda bulunan (fakat gelecekle ilgili yoksulluk tuzağının kırılmasını sağlayan politikalardan ziyade vekilin fayda maksimizasyonunu sağlayan) partiye oy vermektedir. Asil-vekil problemini oluşturan esas faktörler, asilin yoksulluk tuzağı içerisinde esir kalmasının etkileridirler. Bu süreçte kurumsal iktisadi etkinliğin analizi, kritik bir önem taşımaktadır. Nitekim, vekilin süreç içerisinde kurumları, kendi fayda maksimizasyonunu sağlayacak şekilde yönlendirmeye başlaması neticesinde kurumlar yüksek düzeyde yozlaşmaktadırlar. Burada Sucu (2024)’ un da tanımladığı şekilde kurumlar, yazılı olmasına bakılmaksızın belirsizliği azaltıcı, istikrar sağlayıcı ve birey davranışlarını şekillendirici niteliklerine sahip bütün faktörler biçiminde tanımlanabilir. Kurumların ileri düzeyde yozlaşması, ülkenin iktisadi kalkınma sürecini doğrudan etkilemektedir. Toplumsal ihtiyaçların karşılanması amacıyla oluşturulan kurumlar bu aşamada yozlaştırıcı ilerici niteliğindedirler. Bu yapı ve süreç içerisinde kurumlar geri kalmışlığın hâkimiyetinde tutsak kalınmasına neden olabilecek birer anahtar kimliğini kazanan duruma gelmişlerdir (Ayele, Edjigu & Oostendorp, 2024; Oliviero, Parkı & Zou, 2024; Cuortois, Nessah & Tazdait, 2024). Böyle bir ortamda dış yardımlarla kalkınma

stratejisinin etkinliğinin tartışılması, bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Peki, asilin içerisinde esir kaldığı yoksulluk tuzağı, nesiller arası aktarılan bir yapı sergiliyorsa dış yardımlarla kalkınma stratejisi, çözüm üretebilir mi? Nesiller arası aktarılan bir yoksulluk tuzağının, kurumsal yoksulluk tuzağına dönüşmeden çözülmesi için dış yardımlarla kalkınma stratejisi hangi seviyede etkili olabilir? Bu soruların cevabının araştırılması amacıyla makro iktisadi bir yaklaşımla “Nesiller arası Aktarım Modeli” kurgulanmaktadır. Asilin tek bir oyuncu olarak incelenmesi, analizin yetersiz kalmasına neden olabilir. Seçmen (asil), birbirlerinin davranışlarından yüksek düzeyde etkilenen bireylerin toplamından oluşan bir kişiliği göstermektedir. Bireyin içinde bulunduğu çevrenin de yoksulluk düzeyi üzerindeki etkisi yüksektir. Bireyin içinde bulunduğu toplumun iktisadi gelişime verdiği önem seviyesi, iktisadi kalkınma düzeyini belirlemektedir (Dung, Hue & Thanh, 2024). Toplumsal zihniyet olgusunun iktisadi kalkınmayı desteklemeyen bir yapı sergilemesinden kaynaklanan yoksulluk tuzaklarının çözülmesinde dış yardımlarla kalkınma stratejisinin etkinliğinin tartışılması amacıyla “Patent Modeli” kurgulanmaktadır.

Bu çalışmanın temel amacı, dış yardımların düşük gelirli ülke ekonomileri açısından taşıdığı önemin oyun teorik modellerin vasıtasıyla değerlendirilmesidir. Yoksullukla mücadelede iktisadi değişkenlerin yanısıra sosyal ve siyasal değişkenlerin de incelenmesi gerekmektedir. Literatürde dış yardımların yoksulluk üzerindeki etkisinin incelenmesine odaklanan çalışmaların önemli bir kısmı, ekonometri disiplininin faydalanmaktadır. Ekonometri analizinde iktisadi kalkınma iktisadi büyümeyle özdeşleştirilmektedir. Bu noktada iktisadi büyüme iktisadi kalkınmanın temel belirleyicisi olarak ele alınarak kalkınmanın sosyal ve kültürel boyutları ihmal edilmektedir. İktisadi kalkınma, iktisadi büyümeden daha geniş bir yelpazede anlam ifade eden bir kavramdır. Bu durum, dış yardımların iktisadi kalkınma üzerindeki etkisinin etkin bir şekilde incelenmesini zorlaştırmaktadır. Ayrıca literatürde dış yardımların hangi sektörlerde kullanılarak daha etkin bir şekilde kalkınabileceğine ilişkin çeşitli görüşler bulunmaktadır. Bunun da en önemli nedeni analiz için seçilen değişkenler baz alınarak çok geniş bir yelpazede farklı tavsiyelerin sunulmasıdır. Bu çalışmada analiz yöntemi olarak oyun teorisinin tercih edilmesinin sebepleri de bu çerçevede değerlendirilmelidir. Asil-vekil probleminde yol açan klientelistik davranışların etkin bir şekilde analiz edilmesinde oyun teorisi önemli faydalar sağlamaktadır. Yoksulluğun nesiller arası aktarıldığı bir mekanizmada yoksullukla mücadele bağlamında alınabilecek önlemlerin değerlendirilmesinde önemli avantajlar oluşturmaktadır. Bireyin içinde bulunduğu çevrenin tutum ve davranışlarının yoksulluk üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla toplumsal etkileşimin analizi, oyun teorik araçlarla etkin bir şekilde gerçekleştirilebilmektedir (Efeer & Topçu, 2024; Villar, 2024; Odhiambo, 2023).

Davranışların incelenmesinde oyun teorisi, önemli faydalar sağlamaktadır. Bu çalışmada oyun teorisinden yararlanılmasının en önemli nedeni, oyuncular arasındaki etkileşimin incelenmesinde oyun teorisinin sağladığı destektir. Rasyonalite varsayımı altında oyuncular arasındaki etkileşimin değerlendirilmesi, az gelişmiş ülkelerde dış yardımlarla kalkınma stratejisinin etkinliğinin incelenmesinde önemli avantajlar oluşturmaktadır. Birey davranışlarının sergilenmesinde yalnızca

akıl-mantık etkili değildir. Duygular da bireysel davranışları önemli ölçüde etkilemektedir. Nitekim, yoksulluk yalnızca bir maddi birikim eksikliği veya maddi ihtiyaçların karşılanamaması sorunu değildir. Yoksulluk, bireyin toplumdaki saygınlığını da yüksek düzeyde etkilemektedir. Yoksulluk, bireyin dışlanmasına neden olarak yalnızlaşmasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu yapı ve süreç ise davranışların incelenmesinin önemini ortaya koymaktadır (Tsodikovich, Venel & Zseleva, 2024; Rasilla, 2024).

Dış yardımlarla kalkınma stratejisinin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin yoksulluk tuzaklarından kurtulmaları açısından taşıdığı önemin değerlendirilmesi, bu çalışmanın temel hedef patikasında yer almaktadır. Bu çalışmanın bundan sonraki kısmı, üç temel bölümden oluşmaktadır. İlk bölümü, literatür taraması kısmıdır. İkinci bölümde ise model tanıtılmakta ve analiz yöntemi ile ilgili bilgiler sunulmaktadır. Bu bölüm temel olarak iki kısma ayrılmaktadır. İlk kısım veri ve metodoloji bilgilerini içermektedir. İkinci kısım analizin gerçekleştirildiği bölümdür. Üçüncü bölümde sonuç kısmı yer almaktadır. Bu bölümde bulgular çerçevesinde politika otoritelerine tavsiyeler sunulmaktadır.

2. Literatür Taraması

Literatürde dış yardımların yoksulluğun azaltılması üzerindeki etkisinin incelenmesine odaklanan çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Literatürde dış yardımların yoksulluğun azaltılması üzerindeki etkisinin incelenmesinden temel alan çalışmaların sayısı yüksek düzeyde olmasına rağmen bu noktada yalnızca belli birkaç çalışma hakkında bilgi sunulmaktadır. Bu çalışmaların tercih edilmesinin en önemli nedeni, bu çalışmanın analiz konusuna uygunluk düzeyidir (Bkz. Tablo-1).

Yoksulluğun azaltılması açısından dış yardımların taşıdığı önemin değerlendirilmesi amacıyla iktisadi analizler olan oyun teorisi ve ekonometri disiplinlerinden yüksek düzeyde faydalanılması, alanın daha derin ve etkili bir şekilde analiz edilmesinde önemli faydalar sağlamaktadır. Her ülkenin içerisinde bulunduğu iktisadi, sosyal, siyasal ve askeri koşullar farklıdır. İktisadi analizin gerçekleştirilmesi sürecinde bu durumun dikkate alınması, somut yaşamdaki gerçekliklerle daha çok uyuşan bulguların elde edilmesini sağlamaktadır. Ekonometri disiplininin bu alanda faydalanılması, ülke ekonomilerinin herbirine özgü politika tavsiyesinin politika otoritelerine sunulmasında fayda sağlamaktadır (Iwegbu & Dauda, 2022; Khan vd., 2022; Turna, 2024a; Arshad vd., 2023). Benzer durum, anket yöntemine dayalı analizler için de geçerlidir (Abbas vd, 2024 ve Sikandar vd., 2022). Oyun teorisi analizinde ise iktisadi aktörler arasındaki etkileşimin incelenmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Paranata vd., 2023).

Tablo 1: Literatür Taraması Tablosu

ÇALIŞMA	DÖNEM	ÖRNEKLEM	YÖNTEM	BULGULAR
IWEGBU & DAUDA (2022)	1980-2017	AFRİKA	PANEL REGRESYON ANALİZİ	Eğitim sektöründeki harcamaları karşılayan dış yardımların Orta Afrika hariç Afrika' nın tamamında ve sağlık harcamalarını karşılayan dış yardımların ise Batı ve Doğu Afrika'daki büyümeyi pozitif etkilediğini tespit etmektedir. Eğitim ve sağlık sektörlerindeki harcamalarının finansmanına yönelen dış yardımların Orta Afrika hariç Afrika' nın tamamında yoksulluğun azaltılmasında etkili olduğuna dair bulgular elde etmektedir.
ABBAS VD. (2024)	OCAK-ARALIK 2023	PAKİSTAN	ANKET	Dış yardımların yoksulluk üzerinde azaltıcı etki oluşturduğuna dair bulgular elde edilmektedir. Kırsal kalkınmanın, dış yardım, tarımsal üretim ve kurumsal sosyal sorumluluk ile yoksulluğun azaltılması arasındaki ilişkiyi önemli ölçüde pozitif etkilediğini kanıtlamaktadır.
SIKANDAR VD. (2022)	2015-2017	PAKİSTAN	ANKET-İSTATİSTİK TESTLER	Dış yardımın sürdürülebilir tarımsal üretim politikalarının tarımsal üretim üzerindeki etkisini pozitif şekillendirerek yoksulluğun azaltılmasına yardımcı olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte hükümet politikalarının tarımsal üretimin yoksulluğun azaltılmasına yönelik faydasını negatif etkilediklerini de belirtmektedir.
KHAN VD. (2022)	1991-2019	KUZEY AFRİKA ÜLKELERİ	PANEL REGRESYON ANALİZİ	Para transferlerinin ve dış yardımların yoksulluğun azaltılmasında önemli bir rol oynadığını ispatlamaktadır.
TURNA (2024a)	1990-2020	SAHRA-ALTI AFRİKA	TODA-YOMAMA NEDENSELLİK TESTİ	Yabancı sermaye yatırımlarında meydana gelen %1 birimlik artışın yoksulluk oranını 3.12 oranında azalttığına yönelik bulgular elde etmektedir.
ARSHAD VD. (2023)	1960-2020	PAKİSTAN	GENELLEŞTİRİLMİŞ MOMENTLER YÖNTEMİ	Dış yardımların %10-14 getiri oranıyla iktisadi kalkınmayı desteklediği ve böylece yoksulluğun azaltılmasında etkili olduğuna dair bulgular elde etmektedir.

ALAO & ALOLA (2022)	1990-2016	AFRİKA	GENELLEŞTİRİLMİŞ MOMENTLER YÖNTEMİ	UNDP fonlarından alınan dış yardımların yoksulluğun azaltılması üzerinde istatistiksel olarak güçlü ve anlamlı bir etki oluşturduğunu ispatlayamamaktadır. OECD Resmi Kalkınma Yardımından alınan dış yardımların ise yoksulluğun azaltılmasında etkili olduğuna dair bulgular elde etmektedir.
KAMARA & MOMOH (2023)	2000-2019	SİERRA LEONE	ANKET – REGRESYON ANALİZİ	Uzun vadede Dünya Bankası'ndan ve IMF'ten alınan dış yardımların yoksul yarıları büyümeyi önemli ölçüde iyileştirdiğine ilişkin bulgular elde edilmesine rağmen kısa vadede bu etkinin geçerliliği doğrulanamamıştır.
CANDEL-SANCHEZ (2022)	-	-	OYUN TEORİSİ	Yardım ve reformun politika koşulluluğu vasıtasıyla etkin bir şekilde dağıtılması sorununun oyun teorik araçlarla analizi gerçekleştirilmektedir. Denge patikasında yalnızca bağışçı ülkenin ve alıcı ülkenin niteliklerinin dikkate alınarak oluşturulan koşullu mekanizmanın yer aldığını matematiksel fonksiyonlarla göstermektedir. Bu modelde dış yardımların yoksulluğun azaltılması üzerindeki etkisinin bağışçı ülkenin dış yardımlara ilişkin koşullarına bağlı olduğu söylenebilir.
PARANATA VD. (2023)	2012-2021	ENDONEZYA	YAPAY SİNİR AĞI YÖNTEMİ	Endonezya'daki yolsuzluk olaylarının uluslararası kredibilite düzeyi üzerindeki etkisiyle ülkeye yönelen dış yardımların uzun vadeli sürdürülebilirliği değerlendirilmektedir. Yolsuzluk algısıyla dış yardımların sürdürülebilirliği arasındaki güçlü ilişki, 0.991 seviyesindeki R değerindedir. Dış yardımların sürdürülebilirliği için kredibilitenin artırılması ve bunun için de yolsuzlukla mücadelenin daha çok etkinleştirilmesi gerektiğini ifade etmektedir.

3. Ampirik İnceleme

3.1. Veri ve Metodoloji

Bu çalışmada üç oyun teorik model vasıtasıyla dış yardımlarla kalkınma stratejisinin az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler açısından taşıdığı önem incelenmektedir. Bu amaç doğrultusunda kurumsal

bir yoksulluk tuzağı olan klientelizm, tekrarlanan bir oyun teorik modelle değerlendirilmektedir. Bu modelin tercih edilmesinin nedeni, klientelistik davranışların “süreklilik” arz etmesidir. “Nesiller arası Aktarım Modeli” vasıtasıyla yapısal yoksulluk tuzakları analiz edilmektedir. Bu model sayesinde yoksulluğun nesiller arası aktarılmasının etkileri, nedenleri ve sonuçları incelenip tartışılabilmektedir. Ayrıca “Patent Modeli” çerçevesinde davranışsal yoksulluk tuzakları değerlendirilmektedir.

Tekrarlanan oyun teorik modeller, birden fazla periyot boyunca oyuncular arasındaki etkileşimin devam edildiği modellerdir. Oyunlar, tek periyotluk olmadıkları için oyuncular, cezalandırma stratejilerini kullanabilmektedirler. Cezalandırma stratejileri, oyuncuların anlaştıkları denge fayda düzeyinden bir oyuncunun sapması durumunda öteki oyuncunun uygulayacağı stratejidir. Bu çalışmanın temelinde bulunan tekrarlanan oyun teorik modelde oyuncuların yavuz stratejilere sahip oldukları varsayılmaktadır. Yavuz stratejiler, kısasa kısas stratejiler olup oyuncuların herhangi bir şekilde affetme isteğinin söz konusu olmadığı durumlarda geçerlidir (Jacquement vd., 2024; Tsodikovich, Venel & Zseleva, 2024; Bhattacharya & Dugar, 2024).

Nesiller arası Aktarım Modeli, bireyler arasındaki nesiller arası aktarılan etkileşimin incelenmesi amacıyla kullanılan bir oyun teorik modeldir. Dışarıdan herhangi bir şekilde müdahale olmadığı sürece babadan oğula aktarılarak devam ettirilen gelenek ve görenekler, inançlar ve alışkanlıklar, bu model sayesinde analiz edilebilmektedir. Özellikle de toplumsal zihniyet olgusunun ve yapısal faktörlerin tarihsel gelişim sürecinin analizinde önemli faydalar sağlamaktadır (Bartholomae & Wiens, 2024).

Patent Modeli, araştırma rekabetinin modellenmesi amacıyla kurgulanan bir oyun teorik modeldir. Oyuncuların statik bir şekilde hareket ettiği bu oyun teorik modelde pür strateji Nash dengesi yoktur. Bir oyuncunun kararındaki ufak bir sapma denge düzeyini yüksek düzeyde etkilemektedir (Yılmaz, 2022).

3.2. Model ve Analiz

3.2.1. Klientilizmin Oyun Teorik Analizi

Bu modelin kurgulanmasının temel nedeni, kurumsal bir yoksulluk tuzağı olan klientelizmin oyun teorik modellenmesidir. Klientelistik davranışlar sergileyen iktidarın yönetimi altındaki bir ülke ekonomisinde dış yardımla kalkınma stratejisinin değerlendirilmesi, bu çalışmanın temel hedef patikasında yer almaktadır. Ayrıca bu tür ülkelere sağlanan dış yardımların ülke ekonomilerine etkisinin ne olacağı tartışılmaktadır.

Siyasi parti, seçmene kendisine destek sağlanması koşuluyla belli bir düzeyde maddi yardımda bulunarak F düzeyinde fayda sağlamayı teklif etmektedir. Teklifi reddetmenin seçmene faydası, γ seviyesindedir. Seçmen teklifi kabul ettiğinde iki seçenek arasında tercih yapmak zorundadır. Birincisi, seviyesinde maliyete katlanarak siyasi partiyi gerçek anlamda desteklemesine işaret etmektedir. İkincisi, maliyete katlanmadan sadece siyasi partiyi desteklediğine kendisini ikna

etmesini ifade etmektedir. Seçmenin tercihini siyasi parti gözlemleyememektedir. Siyasi parti yalnızca belli aralıklarla yapılan seçimlerde kendisine verilen oy oranını gözlemlemektedir. Şayet seçmen, maliyete katlanarak siyasi partiyi desteklemeye çalışırsa oy oranı yüksek olacaktır. Aksi takdirde oy oranı β olasılıkla yüksek $1-\beta$ olasılıkla düşük olacaktır. Siyasi partinin desteklendiğine ikna edildiği süreçte net fayda düzeyi, kendisine verilen destekten elde edilen fayda düzeyi ile seçmene sağlanan yardımın maliyet düzeyi arasındaki farka eşittir: $\vartheta \cdot F$ Seçmenin bu süreçten elde ettiği net fayda düzeyi ise maddi yardımdan elde edilen fayda düzeyi ile siyasi partiye sağlanan destek düzeyi arasındaki farka eşittir: $F-c$ veya $F-0$. Siyasi partinin desteklendiğine ikna olması durumunda elde ettiği destek düzeyi faydası ile siyasi partinin gerçek anlamda desteklenmesinin maliyet düzeyi arasındaki fark, teklifi reddetmenin fayda seviyesinden daha yüksektir: $\vartheta \cdot c > \gamma$. Siyasi partinin desteklendiğine ikna olması durumunda elde ettiği destek düzeyi faydası ile seçmene sağlanan yardımın maliyet düzeyi arasındaki fark pozitif olmalıdır: $(\vartheta \cdot F > 0)$

Seçmen ile siyasi partinin bilgi kümelerinde mükemmel tam enformasyon bulunmaktadır. Ayrıca oyuncular, temelinde bağışlamama stratejisinin bulunduğu yavuz stratejilere sahiptirler. Oyuncular, oyun tarihinde stratejilerini tek bir kez bile değiştiremezler. Aksi takdirde stratejinin değiştirildiği andan sonraki bütün dönemde sıfır düzeyinde fayda elde etmek zorunda kalacaktır. Aslında bu noktada da iki seçenek arasında bir tercih yapılmaktadır. Birinci seçenek, stratejilerin değiştirilmesi durumunda sapma gösteren oyuncunun tek bir sefer yüksek düzeyde fayda elde edeceğini göstermektedir. İkincisi, stratejinin değiştirilmemesi durumunda oyuncuların ikisinin de oyun tarihinin bütün sürecinde optimal düzeyde fayda elde edeceğini ifade etmektedir. Siyasi partinin seçmene optimal düzeyde yardım sağlaması ve seçmenin optimal seviyede siyasi partiyi desteklemesi rasyoneldir. Aksi takdirde her iki oyuncu sıfır (0) seviyesinde fayda elde edecektir. Oyunun dengesi, geriye doğru çıkarsama metodu ile tespit edilebilmektedir. Oyunun her bir aşamasının sonunda seçmen hareket etmektedir. Seçmene F_T^* düzeyinde teklif sunulması şartıyla siyasi partinin desteklendiğine ikna edilmesinin rasyonel olması için seçmenin şu seviyede kazanç sağlaması zorunludur:

$$H_T = \frac{F_T^* - c}{1 - \delta} \quad (1)$$

Oyuncular, mükemmel tam bilgiye olup rasyonel davranışlar sergilemektedirler. Denge patikası rasyonel (optimal) stratejilerin bulundukları noktalardan geçmektedir. Her bir denge noktasında oyuncuların fayda düzeyleri maksimize edilmektedir. Bu noktalar oyuncular açısından vazgeçilmezdir. Stratejilerden sapma oyunculara daha düşük düzeyde fayda sağlamaktadır. Güvenin kredibilitesi kesindir. Bu noktada siyasi partinin desteklendiğine ikna edilmesinin rasyonel olması için seçmenin beklenen fayda fonksiyonu şu şekilde gerçekleşmelidir:

$$F_T^* + \delta[\beta F_T^* + (1 - \beta)\gamma] + \delta^2[\beta F_T^* + (1 - \beta)\gamma] + \dots (2)$$

$$F_T^* + \delta[\beta F_T^* + (1 - \beta)\gamma][1 + \delta + \delta^2 + \dots] (3)$$

$$F_T^* + \frac{\delta[\beta F_T^* + (1 - \beta)\gamma]}{1 - \delta} (4)$$

Siyasi süreç seçmenlerle siyasi partiler arasındaki fayda transferine dayanmaktadır. Rasyonel hareket eden seçmenler yalnızca kendilerine yeterli düzeyde fayda sağlayabilen siyasi partilere destek sağlamaktadırlar. Bu destek düzeyi iki şekilde gerçekleştirilebilmektedir. Birincisi seçmenin anlık ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde yardım sağlanmasıdır ki bu durum klientilizmden başka bir şey değildir. İkincisi ülkenin iktisadi kalkınmasını öngören politikalarından, seçmenlerin beklenen fayda düzeylerinin şekillendirilerek destek sağlanmasıdır. Ancak klientilizm yapısında yoksullar açısından gelecek vadede politikalar önemsenmemektedir. Siyasi partinin gerçek anlamda desteklenmesinin denge stratejisi olmasının koşulu şudur:

$$\frac{F_T^* - c}{1 - \delta} > F_T^* + \frac{\delta[\beta F_T^* + (1 - \beta)\gamma]}{1 - \delta} (5)$$

$$\frac{F_T^* - c}{1 - \delta} > \frac{F_T^*(1 - \delta) + \delta[\beta F_T^* + (1 - \beta)\gamma]}{1 - \delta} (6)$$

$$F_T^* - c > F_T^*(1 - \delta) + \delta[\beta F_T^* + (1 - \beta)\gamma] (7)$$

$$F_T^* - c > F_T^* - \delta F_T^* + \delta\beta F_T^* + \delta(1 - \beta)\gamma (8)$$

$$-c > -\delta F_T^* + \delta\beta F_T^* + \delta(1 - \beta)\gamma (9)$$

$$(1 - \beta)\delta F_T^* > \delta(1 - \beta)\gamma + c (10)$$

$$F_T^* > \frac{\delta(1 - \beta)\gamma + c}{(1 - \beta)\delta} (11)$$

Modelin temel varsayımlarından birisi hem siyasi partinin hem de seçmenin keskin stratejiler olan yavuz stratejilere sahip olmasıdır. Bu nedenden dolayı oyuncular tek bir sefer bile birbirlerinin hatalarını affetmezler. Bu nedenle de siyasi partinin desteklendiğine ikna edildiği süreç denge noktası açısından hayati önem taşımaktadır. Siyasi parti, desteklendiğine ikna edildiği süreçte yardımda bulunacaktır. Ancak siyasi parti, desteklendiğine tek bir sefer bile ikna olmazsa sonraki sürecin tamamında yardımda bulunmayacaktır. Bu durumda da teklifin reddedilmesi, rasyonel hale gelmektedir.

$$\vartheta - F_T^* \geq 0 \quad (12)$$

$$\vartheta \geq F_T^* \quad (13)$$

$$\vartheta \geq F_T^* > \frac{\delta(1-\beta)\gamma+c}{(1-\beta)\delta} \quad (14)$$

Bulgular, siyasi partinin seçmene sağladığı yardım düzeyinin klientelistik davranışlar sergileyen siyasi partiye sağlanan oy desteğini sürekli hale getirebileceğini ortaya koymaktadır. Bu durumun temel nedeni, seçmenin siyasi partiden sağlanan yardım düzeyine muhtaç olmasıdır. Dolayısıyla dış yardımın seçmenin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kullanılması durumunda klientelizmin ortadan kalkma olasılığı oluşacaktır. Ancak bu durum klientelistik davranışlar sergileyen siyasi partinin – iktidarın aleyhine olduğu için siyasi parti dış yardımın seçmenin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla kullanılmasına engel olmaya çalışabilecektir. Bu noktadan hareketle dış yardımlarla kalkınma stratejisinin klientelistik davranışların sergilendiği bir ülke ekonomisinde “büyük itiş mekanizmasını” yönlendirecek etki oluşturmayaabileceği anlaşılmaktadır. Bununla birlikte henüz klientelizmin yaygınlaşmadığı bir ülke ekonomisinde dış yardımların ülke ekonomisine sağlanması, klientelistik yapının oluşmasını engelleyebilir. Bu da ülke ekonomisinin yoksulluk düzeyine bağlıdır (Ayele, Edjigu & Oostendorp, 2024; Oliviero, Parkı & Zou, 2024; Jankowski, Juen & Tepe, 2024).

3.2.2. Yapısal Yoksulluk Tuzaklarının Nesillerarası Aktarım Modeli Vasıtasıyla İncelenmesi

Yapısal yoksulluk tuzakları, başlangıç dönemindeki makro iktisadi değişkenlerdeki zayıflıklardan dolayı oluşmaktadır. Finansal sistemdeki kırılganlık, beşeri sermaye düzeyindeki yetersizlikler, deneyim eksikliği, nesillerarası tüketim dengesindeki bozukluk, düşük teknolojik birikim ve demografik koşullardaki problemler, başlangıç döneminde oluşmaya başlamışsa ekonomi yapısal bir kısır döngünün içerisinde mahkûm kalacaktır. Nesillerarası bir aktarım bu yapıda ve süreçte söz konusudur (Elumah, Taiwo & Zubairu, 2024; Mateko, 2024; Klundt, 2024a). Bu modelin kurgulanmasının temel amacı, bu kısır döngünün “Nesillerarası Aktarım Modeli” ile analiz edilmesi ve dış yardımlarla kalkınma stratejisinin bu yapı ve süreçte etkisinin değerlendirilmesidir.

Modelin kurgulanmasında üç temel varsayım esas alınmaktadır. Birincisi, boşanmaların yalnızca dönem aralarında gerçekleştiğini ifade etmektedir. Dönem sonunda boşananlar, bir sonraki dönemin başlangıcına kadar tekrar evlenmektedirler. İkincisi, yoksul ailelerde yetişen bireylerin zengin ailelerde yetişen bireylere kıyasen kendi evliliklerinde yoksul yaşama ihtimali daha yüksektir ($D_E > D_H$ ve $\tilde{K}_E > K_H$). Üçüncü varsayım ise servet birikimi açısından (yoksul veya zengin) bireylerin birbirleriyle evlenme olasılığı daha yüksektir ($Q > 0.5$). Yoksul ailelerin . dönemindeki oranı (π_{t+1}):

-Yoksul ailelerin dönemindeki oranına (π_t)

- Yoksul bir ailede yetişen bir erkeğin kendi evliliğinde yoksul yaşama ihtimaline (D_E),
- Yoksul bir ailede yetişen bir kadının kendi evliliğinde yoksul yaşama ihtimaline (K_E),
- Zengin bir ailede yetişen bir erkeğin kendi evliliğinde yoksul yaşama ihtimaline (D_H),
- Zengin bir ailede yetişen bir kadının kendi evliliğinde yoksul yaşama ihtimaline (K_H),
- Servet birikimi açısından aynı tip aileden gelen bireylerin birbirleriyle evlenme olasılığına (Q) bağlıdır.

Sadece yoksul insanlar arasında ($t+1$) döneminde yapılan evliliklerin oranı $Q\pi_t$ seviyesindedir. Bunların kendi evliliklerinde yoksul yaşama ihtimali $Q\pi_t D_E K_E$ kadardır. Sadece zengin bireyler arasında ($t+1$) döneminde yapılan evliliklerin oranı $Q(1 - \pi_t)$ düzeyindedir. Bunların kendi evliliklerinde yoksul yaşama ihtimalinin $Q(1 - \pi_t) D_H K_H$ seviyesinde olduğu anlaşılmaktadır. Servet birikimi açısından farklı ailelerde yetişen bireylerin ($t+1$) döneminde kendi aralarında gerçekleştirdikleri evliliklerin oranının $1-Q$ seviyesinde olduğu dikkate alındığında bunların kendi evliliklerinde yoksul yaşama ihtimalinin $(1 - Q)[\pi^2 D_E K_E + \pi_t(1 - \pi_t) D_E K_H + \pi_t(1 - \pi_t) D_H K_E + (1 - \pi_t)^2 D_H K_H]$ düzeyinde olacağı aşîkardır. Yoksul ailelerin ($t+1$) dönemindeki oranı $\pi_{t+1} = (1 - Q)[\pi_t^2 D_E K_E + \pi_t(1 - \pi_t) D_E K_H + \pi_t(1 - \pi_t) K_E D_H + (1 - \pi_t)^2 D_H K_H] + Q\pi_t D_E K_E + Q(1 - \pi_t) D_H K_H$ tekabül etmektedir. Durağan durumda bu oran $\pi = (1 - Q)[\pi^2 D_E K_E + \pi(1 - \pi) D_E K_H + \pi(1 - \pi) K_E D_H + (1 - \pi)^2 D_H K_H] + Q\pi D_E K_E + Q(1 - \pi) D_H K_H$ şeklindedir. Bu fonksiyonun π' ye göre birinci dereceden koşulu alındığında:

$$\frac{\partial H}{\partial \pi} = +(1 - Q)[2\pi D_E K_E + (1 - \pi) D_E K_H - \pi(D_E K_H) + (1 - \pi) K_E D_H - \pi K_E D_H + 2(\pi - 1) D_H K_H] - 1 + Q D_E K_E - Q D_H K_H = 0 \quad (15)$$

$$\frac{\partial H}{\partial \pi} = +(1 - Q)[2\pi D_E K_E - 2\pi D_E K_H - 2\pi D_H K_E + 2\pi D_H K_H + D_E K_H + D_H K_E - 2D_H K_H] - 1 + Q(D_E K_E - D_H K_H) = 0 \quad (16)$$

$$\frac{\partial H}{\partial \pi} = +(1 - Q)[2\pi(D_E K_E - D_E K_H - D_H K_E + D_H K_H) + D_E K_H + D_H K_E - 2D_H K_H] - 1 + Q(D_E K_E - D_H K_H) = 0 \quad (17)$$

$$\pi = \frac{(Q-1)(D_E K_H + D_H K_E - 2D_H K_H) - Q(D_E K_E - D_H K_H) + 1}{(1-Q)2(D_E K_E - D_E K_H - D_H K_E + D_H K_H)} \quad (18)$$

Eşitlik (18)'de $1 - Q > 0$, $D_E > D_H$ ve $K_E > K_H$ olduğu için:

$$\pi(1 - Q)2(D_E K_E - D_E K_H - D_H K_E + D_H K_H) > 0 \quad (19)$$

Dolayısıyla:

$$(Q - 1)(D_E K_H + D_H K_E - 2D_H K_H) - Q(D_E K_E - D_H K_H) + 1 > 0 \quad (20)$$

Yoksul ailelerin ($t+1$) dönemindeki oranını gösteren fonksiyonun Q' ye göre ikinci dereceden koşulu alındığında:

$$\frac{\partial^2 H}{\partial^2 \pi} = 2(1 - Q)(D_E - D_H)(K_E - K_H) \quad (21)$$

Yoksulluk nesillerarası aktarılmaktadır. Bu, yapısal bir yoksulluk tuzağının temelini oluşturmaktadır. Optimal sürede tedarik edilen dış yardımların verimli alanlara yönlendirilmesi, bu kısır döngünün kırılmasında etkili olabilir. Fiziksel ve beşeri sermaye düzeyinin artırılmasında dış yardımlarla kalkınma stratejisinin önemli faydaları oluşabilir. Sosyal refah düzeyinin artırılması amacıyla kullanılan dış yardımlar, çocuk istihdamı ve yetersiz beslenme gibi problemlerin çözülmesinde önemli avantajlar oluşturabilirler. Verimli alanlara yönlendirilen dış yardımlar sayesinde teknolojik ilerlemelerin kaydedilmesinde kolaylıklar sağlanabilir. Böylece yapısal yoksulluk tuzaklarından ekonomilerin kurtulmaları mümkün hale gelebilmektedir (Andersen, Johannesen & Sheridan, 2024; Njatangang, Djourdebbé & Wadou, 2023).

3.2.3. Davranışsal Yoksulluk Tuzaklarının Patent Modeli Çerçevesinde İncelenme

Ülkenin iktisadi gelişimini sağlayacak bilgiye erkenden ulaşmak için ülkeler arasında bir rekabet yaşanmaktadır. Modelde yalnızca iki ülkenin var olduğuna dair varsayım yapılmasına rağmen ülke sayısının artması sadece çaba düzeyinin daha çok artmasına yol açacaktır. Ülkeler eşzamanlı bir şekilde hareket etmekte ve bu süreçte çaba sarf etmektedirler.

Bilgiye $t(Z_y)$ zamanında ulaşılmaktadır. Birinci ülke bilgiye erken ulaşmak amacıyla $Z_G \geq 0$ düzeyinde çaba sarf ederken ikinci ülke $Z_H \geq 0$ düzeyinde çaba sarf etmektedir. Her ülke sarf ettiği çaba düzeyi kadar maliyete katlanmaktadır. Sadece bilgiye erken ulaşan ülke bilgiye erkenden ulaşmanın fayda düzeyini elde etmektedir. Bilgiye geç ulaşan ülke bilgiye erkenden ulaşmanın sağlayacağı fayda düzeyi kadar zarara uğramaktadır. Bilginin sağlayacağı faydayı her iki ülke de elde edecektir.

D: İktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi açısından önemli olan bilgiye erken ulaşmanın sağlayacağı fayda düzeyi

V: İktisadi kalkınmanın gerçekleştirilmesi açısından önemli olan bilgiye ulaşmanın sağlayacağı fayda düzeyi

$$u_G = \begin{cases} V + D - Z_G & \text{eğer } t(Z_G) < t(Z_y), y \neq G \\ V - D - Z_G & \text{eğer } t(Z_G) > t(Z_y), y \neq G \end{cases}$$

Şekil 1: Birinci ülkenin fayda fonksiyonu

$$u_H = \begin{cases} V + D - Z_H & \text{eğer } t(Z_H) < t(Z_y), y \neq G \\ V - D - Z_H & \text{eğer } t(Z_H) > t(Z_y), y \neq G \end{cases}$$

Şekil 2: İkinci ülkenin fayda fonksiyonu

Herhangi bir ülkenin bilgiye erkenden ulaşmak amacıyla sarf edeceği çaba düzeyi, öteki oyuncunun sarf edeceği çaba düzeyini doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle oyunun pür strateji Nash dengesi yoktur. Birinci ülkenin $0 > Z_G \geq 2D$ düzeyinde çaba sarf etmesi durumunda ikinci ülke $Z_G > 2D$ düzeyinde çaba sarf edecektir. Birinci ülkenin $Z_G + e$ seviyesinde çaba sarf etmesi, ikinci ülkenin sarf edeceği çaba düzeyini 0 seviyesine indirgemesine neden olacaktır. Dolayısıyla oyunun karma strateji Nash dengesinin tespit edilmesi gerekmektedir. Bu noktada ülkelerin kümülatif olasılık dağılım fonksiyonları kullanılmaktadır. Birinci ülkenin kümülatif olasılık dağılım fonksiyonu $F_G(Z)$ şeklinde iken ikinci ülkenin kümülatif olasılık dağılım fonksiyonu $F_H(Z)$ biçimindedir.

Birinci ülke ve ikinci ülke $[0, 2T]$ düzeyinde pür stratejiler arasında rassallaştırma yapıldığında kayıtsız kalmaktadırlar. (26) ve (31) numaralı eşitlikler, oyunun karma strateji Nash dengelerini göstermektedirler.

$$EU_G(0 > Z_G \geq 2D) = EU_G(Z_G = 0) \quad (22)$$

$$(V + D - Z_G)(F_H(Z_G)) = (V + D - Z_G)(1 - F_H(Z_G)) = V - D \quad (23)$$

$$VF_H(Z_G) + DF_H(Z_G) - Z_GF_H(Z_G) = V + D - Z_G - VF_H(Z_G) - DF_H(Z_G) + Z_GF_H(Z_G) \quad (24)$$

$$2DF_H(Z_G) = Z_G \quad (25)$$

$$F_H(Z_G) = \frac{Z_G}{2D} \quad (26)$$

Benzer şekilde:

$$EU_H(0 > Z_H \geq 2D) = EU_H(Z_G = 0) \quad (27)$$

$$(V + D - Z_H)(F_G(Z_H)) = (V + D - Z_H)(1 - F_G(Z_H)) = V - D \quad (28)$$

$$VF_G(Z_H) + D(Z_H) - Z_H F_G(Z_H) = V + D - Z_H - VF_G(Z_H) - DF_G(Z_H) + Z_H F_G(Z_H) \quad (29)$$

$$2DF_G(Z_H) = Z_H \quad (30)$$

$$F_G(Z_H) = \frac{Z_H}{2D} \quad (31)$$

Bulgular, ülkelerin bilgiye erkenden ulaşmak amacıyla sarf edecekleri çaba düzeyinin birbirlerine bağımlı olduğunu göstermektedir. Bir ülkenin sarf edeceği çaba düzeyini belirleyen en önemli içsel faktör, ülke vatandaşlarının iktisadi gelişime verdikleri önem düzeyidir. Dolayısıyla da ülke ekonomisinin yoksulluk tuzağına yakalanması veya iktisadi gelişim göstermesi, ülke vatandaşlarının iktisadi gelişime verdikleri önem düzeyine ve öteki ülkelerin iktisadi gelişim için sarf ettikleri çaba düzeyine bağlıdır. Dış yardımlarla kalkınma stratejisi, iktisadi gelişime önem verildiği ülke ekonomilerinde iktisadi kalkınma hızının artmasını sağlarken gelişime önem verilmeyen ülke ekonomilerinde iktisadi kalkınma üzerinde etkisiz kalabilir. Bunun temel nedeni, iktisadi gelişimi belirleyen en önemli faktörün içinde bulunulan çevrenin iktisadi kalkınmaya verdiği öneme bağlı olmasıdır (Mimarakis, Alegakis & Koukouli, 2024; Dung, Hue & Thanh, 2024)

4. Sonuç ve Tartışma

Yoksullukla mücadele sorunu, uzun bir süreden beri uluslararası gündemde temel tartışma konularından birisini teşkil etmektedir. Yoksulluk tuzakları, bu tartışmalar içerisinde geniş bir yer almakta ve gün geçtikçe önemini daha çok artırmaktadır. Bunda ülke ekonomilerinin içsel faktörlerle kısa dönemde aşılamayacak yoksulluğun kısır döngülerine yakalanması etkili olmaktadır. Yoksullukla mücadelede yoksulluk tuzaklarının incelenmesine ilişkin çalışmaların literatürde yaygınlaşması, kritik bir önem taşımaktadır. Özellikle de oyun teorisi ve ekonometri uygulama yöntemlerinden faydalanılarak oluşturulan çalışmalar, önemli faydalar sağlayabilmektedir.

Literatürde dış yardımlarla kalkınma stratejisinin yoksul ülkelerin yoksulluk tuzaklarından kurtulmaları için izlenmesi gereken zorunlu bir politika demeti olduğunu iddia eden çalışmaların sayısı gün geçtikçe artmaktadır (Rojik, vd., 2024; Fitriani, 2024; Yavuz & Polat, 2024). Peki dış yardımlarla kalkınma stratejisi, iddia edildiği gibi yoksullukla mücadelede bu kadar etkili midir? Dış yardımlarla kalkınma stratejisi, yoksulluk tuzaklarından kurtulmak konusunda her zaman için çözüm üretebilecek güce sahip midir? Değilse bunun temel nedenleri nelerdir?

Bu çalışmanın temel amacı, dış yardımlarla kalkınma stratejisinin az gelişmiş ülkelerin iktisadi büyüme performansları üzerindeki etkisinin incelenmesidir. Bu noktada dış yardımların iktisadi kalkınma (büyüme) üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi, mihenk taşı niteliğindedir. Dış yardımların iktisadi kalkınma üzerindeki etkisiyle ilgili literatürde çeşitli görüşlerin bulunduğu ve bu konuda henüz tam bir uzlaşının sağlanamadığı anlaşılmaktadır. Farahmand & Akiş (2024),

Rojik vd. (2024), Yavuz & Polat (2024), Fitriani (2024), dış yardımların iktisadi kalkınma üzerindeki etkisinin negatif olabileceğine dair açıklamalarda bulunmaktadır. Bu noktada dış yardımların milli paranın aşırı değerlendirilmesine yol açarak milli ekonominin uluslararası rekabet gücünün azalmasına neden olabileceği düşünülmektedir. Ayrıca dış yardımların kamu harcamalarının finansmanına yönlendirilmesi durumunda özel sektör yatırımları negatif etkilenebilir ve bu durum da dışlama (crowding out) etkisi oluşabilir. Ülkenin dış yardımlara bağımlı hale gelmesi, Hollanda hastalığının baş göstermesine yol açabilir. Şöyle ki ülke, üretimin gerçekleştirilmesinden ziyade dış yardımlarla finansmana yönelenerek bağımlı hale gelebilir. Bu durumda üretimin de daralmasıyla Hollanda hastalığı baş gösterecek ve ekonomi krize girecektir. Literatürde dış yardımların azalan marjinal faydasının da dikkate alınarak iktisadi kalkınma üzerindeki etkisinin değerlendirilmesine yönelik çalışmalar da oluşturulmaktadır. Cao & Du (2024), ekonomik yardım ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin ters-U biçiminde bir yapı sergilediğini ve askeri yardım ile iktisadi büyüme arasındaki ilişkinin pozitif olduğunu belirtmektedir. Kurumsal kalitenin ve emme kapasitesinin bu etkileşimde yüksek düzeyde etkili olduğunu göstermektedir. Bu noktada dış yardımların iktisadi büyüme üzerindeki etkisini, kurumsal kalite negatif etkilerken emme kapasitesi pozitif etkilemektedir. Literatürde dış yardımlarla kalkınma stratejisinin yoksul ülkelerin yoksulluk tuzaklarından kurtulmaları açısından zorunlu olduğunu iddia eden çalışmalara sıklıkla rastlanmaktadır. Literatürde temeli demokrasinin ve insan haklarına saygının olduğu yönetim sistemlerinin oluşturulmasında dış yardımların önemli bir etkide bulunduğunu iddia eden çalışmalar gün geçtikte artmaktadır (Azam & Feng, 2022; Carrillo vd., 2024; Xu, Liu & Sun, 2024).

Bulgular, dış yardımlarla kalkınma stratejisinin yoksulluk tuzaklarıyla mücadelede her zaman çözüm üretemeyeceğini göstermektedir. Dış yardımlarla kalkınma stratejisi, yoksulluk tuzaklarıyla mücadelede önemli bir politika demeti sunmaktadır. Ancak bu politikaların çözüm üretebilmesi, ülkenin sosyo-ekonomik koşullarına bağlıdır. Nitekim, her ne kadar dış yardımlarla kalkınma stratejisi yapısal yoksulluk tuzaklarıyla mücadelede etkili bir çözüm yöntemi olsa da kurumsal ve davranışsal yoksulluk tuzakları için aynı ifadeyi kullanmak doğru değildir. Bunun da temel nedeni, kurumsal iktisadi etkinliği ve toplumsal zihniyet olgusunu belirleyen tek değişkenin gelir olmamasıdır.

Kurumsal yoksulluk tuzaklarının temelinde kurumsal iktisadi etkinsizlik problemi yer almaktadır. Klientelizm, yozlaşmış bir siyasal partinin halkın yoksulluğundan faydalanarak iktidara gelme çabasını tanımlamaktadır. Dış yardımların halkın refahı için kullanılması durumunda mutlak surette iktisadi kalkınmanın gerçekleştirilerek yoksulluk tuzağından kurtulma ihtimali yüksek olacaktır. Ancak bu durum, klientelistik davranışlar sergileyen siyasi partinin-iktidarın aleyhine gerçekleşmektedir. Dolayısıyla siyasi parti-iktidar, dış yardımlarla kalkınmanın engellenmesi yönünde politikalar izleyecektir. Bu nedenle de dış yardımlarla kalkınma stratejisi, klientelizmin yaygınlaştığı bir ekonomide beklenen durumun aksine ülke refahının artmasını sağlamayabilir (Beránek & Titl, 2024; Kou & Yasin, 2024).

Makro ekonomik değişkenlerdeki kırılganlıklardan oluşan yapısal yoksulluk tuzaklarının çözülmesinde dış yardımlarla kalkınma stratejisi etkili bir yöntemdir. Yetersiz fiziksel sermaye yatırımlarının artırılmasında ve beşeri sermaye yatırımlarının desteklenmesinde, dış yardımlar önemli faydalar sağlayabilir. Bu tür yoksulluk tuzaklarında dış yardımların elde edilme süresi de önemli bir etki oluşturur. Nitekim, zaman ilerledikçe yapısal yoksulluk tuzaklarına kurumsal ve davranışsal yoksulluk tuzaklarının eşlik etme olasılığı çok yüksektir (Njatagang, Djourdebbé & Wadou, 2023; Mateko, 2024).

Davranışsal yoksulluk tuzakları, içinde bulunulan çevrenin yoksulluğun kalıcı hale gelmesinde yüksek etki oluşturduğu yoksulluğun kısır döngüleridir. İktisadi gelişim düzeyini belirleyen en önemli faktörler, ülke vatandaşlarının ve rakip ülkelerin iktisadi gelişime verdikleri önem düzeyleridir. Dış yardımlar, bu tür yoksulluk tuzaklarının çözülmesinde yeterli düzeyde etki oluşturmayabilir (Mimarakis, Alegakis & Koukouli vd., 2024; Dung, Hue & Thanh, 2024).

Bu çalışmanın literatüre katkısı, yoksulluk tuzakları üzerinden oyun teorik modeller çerçevesinde dış yardımlarla kalkınma stratejisinin yoksul ülkeler açısından taşıdığı önemin incelenmesidir. Bu alanda çalışmak isteyen akademisyenlere farklı uygulama yöntemleriyle ülke bazında inceleme gerçekleştirilmesi tavsiye edilebilir. Ekonometri ve oyun teorisi, bu bağlamda büyük bir önem taşımaktadırlar.

Yoksullukla mücadelede geniş bir yelpazede değerlendirmelerin yapılması gerekmektedir. “iktisadi kalkınma” kavramının “iktisadi büyüme” kavramından daha geniş bir anlam ifade ettiği göz önünde bulundurularak yoksulluğun nedenleri daha detaylı bir şekilde incelenmeli ve buna göre çözüm politikaları uygulanmalıdır. Her bir ülke ekonomisinin kendisine özgü bir yapıya sahip olduğu ve bu nedenle de bütün ülke ekonomilerinin gelişimi için aynı reçetenin çözüm üretemeyeceği aşikardır. Kurumsal iktisadi etkinlik, iktisadi gelişimin gerçekleştirilmesi ve dolayısıyla da yoksullukla mücadele bağlamında büyük bir öneme sahiptir. Benzer şekilde toplumsal zihniyetin iktisadi gelişimi destekleme düzeyi de bu konuda bir mihenk taşı niteliğindedir. Bu tür yoksulluk tuzaklarıyla mücadelede dış yardımlarla kalkınma stratejisi, istenen etkiyi oluşturmayabilir.

Kaynakça

- Abbas, A., Lu, F., Yaseen, M. & Ameen, M. (2024). Exploring the impact of foreign aid, agricultural production and corporate social responsibility on poverty reduction in Pakistan. *World MDPI*, 5(3), 570-587.
- Abdulahakeem, A. K. (2024). Revisiting the nexus between governance and poverty in sub-saharan Africa. *Poverty and Public Policy*, 16(3), 273-294.
- Aloa, R. O. & Alola, A. A. (2022). The role of foreign aids and income inequality in poverty reduction: a sustainable development approach for Africa?. *Journal of Social and Economic Development*, 24, 456-469.
- Andersen, A. L., Johannesen, N. & Sheridan, A. (2024). Dynamic spending responses to wealth shocks: evidence from quasi lotteries on the stock market, *AER Insights*, 6(3), 434-452.

- Arshad, M., Pasha, S. H., Akram, N. & Hussain, N. (2023). Estimating aggregate economic rate of turn to foreign aid in Pakistan. *SN Bussiness & Economic*, 3(6): 1-19.
- Asente, G. N., Takyi, P. O. & Mensah, G. (2023). The impact of financial development on economic growth in sub-saharan Africa. Does institutional quality matter?. *Development Studies Research*, 10(1), 1-14.
- Azam, K. M. & Feng, Y. (2022). Does foreign aid stimulate economic growth in developing countries? further evidence in both aggregate and disaggregated samples. *Quality & Quantity: International Journal of Methodology*, 56(2), 533-556.
- Ayele, Y., Edjigu, H. & Oostendorp, R. H. (2024). The differential impact of legal origins on firm productivity. *Journal of Law and Economics*, 67(3), 611-638.
- Banerjee, A., Breza, E., Chandrasekhar, G., Duflo, E., Jackson, M. O. & Kinnan, C. (2024). Changes in social network structure in response to exposure to formal credit markets. *Review of Economic Studies*, 91(3), 1331-1372.
- Bari, F., Malik, K., Meki, M., & Quinn, S. (2024). Asset-Based microfinance for microenterprises. evidence from Pakistan. *American Economic Review*, 114(2), 534-574.
- Bartholomae, F. & Wiens, M. (2024). *Game Theory and applications a guide for students and researchers*. Wiesbaden: Springer.
- Beránek, B. & Titl, V. (2024). The cost of favoritism in public procurement. *Journal of Law and Economics*, 67(2), 445-477.
- Bhattacharya, H. & Dugar, S. (2024). Can threats improve payoffs from bargaining in markets with retaliations? evidence from a field experiment. *Games and Economic Behaviors*, 148(4), 119-137.
- Billot, A. & Çu, X. (2022). Deliberative democracy and utilitarianism. *Social Choice and Welfare*, 63(3-4), 603-617.
- Bojanic, A. N. (2024). Foreign aid, economic growth and poverty reduction in Bolivia. *The Journal of Developing Areas*, 58(4), 189-220.
- Callander, S., Foarta, D. & Sugaya, T. (2024). The dynamics of a policy outcome: market response and bureaucratic enforcement of a policy change. *American Journal of Political Science*, 68(4), 1252-1265.
- Candel-Sanchez, F. (2021). On foreign aid effectiveness: when conditionality met ownership. *Journal of Economic Policy Reform*, 25(3), 287-304.
- Cao, W. & Du, D. (2024). Does foreign aid play a role in promoting economic development? evidence from US aid. *Applied Geography*, 171, 103394.
- Carrilo, M. R., Chiariello, V., De Siano, R., & Pennacchio, L. (2024). Foreign aid and corruption: do women make the difference?. *Italian Economic Journal*. doi: 10.1007/s40797.023.00260-4
- Chen, H., Yu, J., Zhang, Z., Li, Y., Qin, L. & Qin, M. (2024). How human capital prevents Intergenerational poverty transmission in rural China: evidence based on the Chinese general social survey. *Journal of Rural Studies*, 105, 103220.
- Chindengwike, J. D. (2024). Nexus between foreign assistance and economic growth in Tanzania. *Sustainable Economies*, 2(3), 1-12.
- Coase, R. H. (1960). The problem of social cost. *Journal of Law and Economics*, 3(1), 1-44.
- Cuortois, P., Nessah, R. & Tazdaït, T. (2024). Revolutions and rational choice: a critical discussion. *Public Choice*, 200(3-4), 497-529.
- Dagne, G. (2024). Impact of foreign aid on economic growth of Ethiopia. *The Indian Economic Journal*. doi:10.1177/001.946.62231213583

- Dancey, L., Henderson, J. & Sheagley, G. (2024). The personel vote in a polarized era. *American Journal of Political Science*, 68(4), 1479-1497.
- Danquah, B. & Ouattara, B. (2023). Aid and social cohesion. *The Quarterly Review of Economics and Finance*, 87, 118-131.
- Dash, R. K., Gupta, D. J. & Khandelwal, T. (2024). Revisited the role of foreign aid in capital formation: experience of South – Asian countries. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11, 1-12.
- Ding, C., Khan, K. A., AbdulKareem, H. K. K., Kumar, S., Minani, L. M. & Abbas, S. (2024). Towards a healthier future for the achievement of SDGs: unveiling the effects of agricultural financing, energy poverty, human capital and corruption on malnutrition. *Humanities& Social Sciences Communications*, 11(1), 1241.
- Domar, D. E. (1946). Capital expansion, rate of growth and employment. *Econometrica*, 14(2), 137-147.
- Domar, D. E. (1947). Expansion and employment. *The American Economic Review*, 37(1), 34-55.
- Dung, N. Q., Hue, H. T. & Thanh, T. P. (2024). The impact of natural disaster on multidimensional poverty of rural households in vietnam: the regulating role of social assistance. *Poverty and Public Policy*, 16(3), 213-231.
- Durr, C. & Li, Y. (2024). Food insecurity among university students and the barriers to utilizing food assistance programs during and after hurricane Ian and Nicole. *Journal of Poverty*, 1-13.
- Efeer, L. & Topçu, E. (2024). Yoksulluk, gelir eşitsizliği ve ekonomik büyüme: OECD ülkeleri üzerine bir inceleme. *Uluslararası Yönetim. İktisat ve İşletme Dergisi*, 20(3), 654-674.
- Elumah, L., Taiwo, M., & Zubairu, U. (2024). Financial development and poverty alleviation: a systematic review. *Journal of Economics and Sustainability*, 6(1),1-19.
- Farahmand, M. A. ve Akiş, E. (2024). Afganistan, Pakistan ve Irak'ta kamu harcamaları, enflasyon oranı ve dış yardımların ekonomik büyüme üzerindeki etkisi: panel veri analizi. *Ekonomi Maliye İşletme Dergisi*, 7(1), 1-17.
- Fu, L., Pei, T., Xu, J., Han, J. & Yang, J. (2024). Inspecting the “health poverty trap” mechanism: self – reinforcing effect and endogenous force. *BMC Public Health*, 24, 917.
- Fitriani, H. (2024). Impact of foreign aid on economic development: a critical literature review, advances: *Jurnal Ekonomi & Bisnis*, 2(2), 97-107.
- Frank, A. G. (1973). *Latin America: underdevelopment or revolution*. andover, Mass: Warner Modular Publications.
- Freyer, E., Lishchynsky, I. & Lyzun, M. (2024). The impact of international aid and foreign direct investment on economic growth in Ukraine. *Journal of European Economy*, 23(3), 379-394.
- Gözen, S. & Çelikay, F. (2024). Türkiye’ de kamu harcamaları ve yoksulluğun iç göç üzerindeki mekânsal etkileri: ampirik bir inceleme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 81, 72-91.
- Guo, X. & Gao, X. (2024). The impact and heterogeneity of digital Inclusive finance development on poverty alleviation – based on county – level panel data in Jing-Jin-Ji region. *Journal of Economics and Sustainability*, 6(1), 20-40.
- Gülseven, Y. (2024). Neoliberal kalkınma yaklaşımlarında dış yardımın rolü ve etkisi. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 278-298.
- Hankinson, M. & Kessner, J. B. (2024). How self – interest and symbolic politics shape the effectiveness of compensation for nearby housing development. *Journal of Public Policy*, 1-24.

- Heijdra, B. J. & Heijman, P. (2024). Efficiency and equity: a general equilibrium analysis of rent-seeking. *Journal of Public Economic Theory*, 26(4), 1-25.
- Harrod, R. F. (1937). Mr. Keynes and traditional theory. *Econometrica*, 5(1), 74-86.
- Harrod, R. F. (1939). An essay in dynamic theory. *The Economic Journal*, 49(193), 14-33.
- Hornung, M., Stufolino, E. & Zigel, H. (2024). Poverty among migrant, mixed and non-migrant households: the role of non – teleworkability and single – earnership in Germany. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 1-29.
- Hongli, J. & Vitenu-Sackey, P. A. (2023). Assessment of the effectiveness of foreign aid on the development of Africa. *International Journal of Finance & Economics*, 28(1), 79-92.
- Ita, V. E. (2022). Politics of foreign aid and economic dependency in developing states: reflections on Nigeria. *Aksu Journal of Administration and Corporate Governance*, 2(1), 71 – 88.
- Iwegbu, O. & Dauda, R. O. S. (2022). Effectiveness of foreign aid in poverty reduction in Africa: the role of fiscal policy. *CBN Journal of Applied Statistics*, 13(1), 55-92.
- Jacquement, N., Luchini, S., Shogren, J. F. & Zylbersztejn, A. (2024). Commitment to the truth creates trust in market exchange: experimental evidence. *Games and Economic Behaviors*, 148, 279-295.
- Jane, C. C. & Fabian, A. A. (2024). The impact of foreign aid on socio – economic development in Nigeria. *International Journal of Business and Management Research*, 5(1), 204-231.
- Jankowski, M., Juen, C. M. & Tepe, M. (2024). Voting against parties: populist attitudes, party supply and support for non – partisan actors. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 34(4), 746-769.
- Kamara, A. K. ve Momoh, P. L. (2023). Impact of foreign aid on economic development and poverty alleviation in Sierra Leone. *European Journal of Political Science Studies*, 6(3), 1-26.
- Kamguia, B., Tadjadjeu, S., Miamo, C. & Njangang, H. (2022). Does foreign aid impede economic complexity in developing countries. *International Economics*, 169(1), 71-88.
- Khan, R., Zeeshan, Haque, M. I., Gupta, N., Tausif, M. R. & Kaushik, I. (2022). How foreign aid and remittances affect poverty in MENA countries?. *PLOS ONE*, 17(1), 1-20.
- Khan, S., Schwartz, A. J. & Wald, J. K. (2024). Do companies care about judicial ideology? evidence from air pollution. *Journal of Law and Economics*, 67(1), 195-224.
- Khemka, A. (2024). Why do voters elect criminal politicians?. *European Journal of Political Economy*, 82, 1-25.
- Kitole, F. A., Msoma, L. J. & Sesabo, J. K. (2024). Navigating the economic landscape: a comprehensive analysis of government spending, economic growth and poverty reduction nexus in Tanzania. *Applied Economic Letters*, 1-5. doi: 10.1080/13504.851.2024.2302902
- Kludt, M. (2024a). Arme kinder und ihre familien. *Sozial Extra*, 48(2), 118-122. doi:10.1007/s12054.024.00681-0
- Kludt, M. (2024b). Sozialstaat in gefahr. *Sozial Extra*, 48(2), 101-104. doi:10.1007/s12054.024.00680-1
- Kou, Y. & Yasin, İ. (2024). Navigating poverty in developing nations: unraveling the impact of political dynamics on sustainable well-being. *Humanities and Social Sciences Communications*, 1(1), doi: 10.1057/s41599.024.03670-6
- Kölln, A. K., Wlezien, C. (2024). Measuring public preferences for government spending under constraints: a conjoint – analytic approach. *Journal of Elections, Public Opinion and Parties*, 34(2), 375-386.
- Kristoffersen, I., Hoang, D. & Li, I. W. (2024) Understanding the mental health – based poverty trap: dynamics in psychological distress and financial precariousness and the role of self – efficacy. *Journal of Behavioral and Experimental Economics*, 111, 10219.

- Lai, W. & Li, X. (2024). China's anticorruption campaign and civil servant giver. *Journal of Law and Economics*, 67(2), 479-516.
- Leibenstein, H. (1958). Economic backwardness and economic growth. *The American Economic Review*, 5(48), 1020-1023.
- Landiyanto, E. A. (2024). Policies on child poverty eradication in Indonesia: the importance of a common understanding of children and poverty. *Poverty and Public Policy*, 16(1), 94-113.
- Lamore, T. H. & Kotze, D. A. (2024). Foreign aid and factors determining its effectiveness on poverty alleviation in Ethiopia. *Asian Journal of Advances in Research*, 7(1), 58-71.
- Lenta, M., Panadero, S., Di Ioria, J. & Vazquez, J. J. (2024). The use of health services by women living homeless in Madrid, Spain. *Poverty and Public Policy*, 16(2), 172-181.
- Li, J., Xue, E., Wei, Y. & He, Y. (2024). How popularising higher education affects economic growth and poverty alleviation : empirical evidence from 38 countries. *Humanities and Social Sciences Communications*, 11, 1-11.
- Malevolti, G. & Romano, D. (2024). Poverty dynamics and poverty traps among refugee and host communities in Uganda. *Journal of Development Studies*, 60(3), 380-405.
- Mateko, F. M. (2024). Information and communication technology and poverty alleviation in Nigeria. *African Journal of Science, Technology, Innovation and Development*, 16(3), 439-450.
- Mimarakis, D., Alegakis, A. & Koukouli, S. (2024). Evaluating the effect of individual characteristics and COVID-19 pandemic on people living under extreme poverty conditions in Greece. *Poverty and Public Policy*, 16(1), 52-68.
- Mohammadkhani, M., Nakhaee, N., Goudarzi, R., Moghadam, M. N. & Aminizadeh, M. (2024). Living on the slum areas in the shadow of drought: a qualitative analysis of lived experience of migrant households facing drought in southeast of Iran. *BMC Public Health*, 24, 3241.
- Nambassa, G. & Mutiarin, D. (2024). Understanding public sector problems affecting Uganda: a depth analysis of the public choice theory. *Journal of Government and Politics*, 6(1), 1-11.
- Ng'ang'a, P. & Zikhali, P. (2024). Poverty and social exclusion in Kenya. *International Journal of Poverty, Investment and Development*, 4(1), 1-21.
- Njatagang, D. K., Djourdebbé, F. B. & Wadou, N. D. A. (2023). Climate variability, armed conflicts and child malnutrition in sub – saharan Africa: a spatial analysis in Ethiopia, Kenya and Nigeria. *Helion*, 9(11), 1-19.
- Nurkse, R. (1952). Growth in underdeveloped country: some international aspect of the problem of economic development. *The American Economic Review*, 42(2), 571-583.
- Odhiambo, N. M. (2023). Is stock market development a spur to poverty reduction? empirical evidence from selected sub-saharan African countries. *Development Studies Research*, 10(1), 1-12.
- Ogah, M. A. & Aliyu, T. S. (2022). Foreign aid and Nigeria's quest for development. *International Journal of Humanities and Social Science Invention*, 11(2), 29-37.
- Oliviero, T., Parki, M. & Zou, H. (2024). Liquidity effects of litigation risk: evidence from a legal shock. *Journal of Law and Economics*, 67(1), 103-141.
- Oumbe, H. T., Djeunankan, R. & Mougol, A. K. (2024). Analyzing the effect of foreign aid on industrialization: evidence from Africa. *International Economics*, 178(1), 100498.

- Paranata, A., Adha, R., Thao, H. T. P., Sasanti, & Fafurida, E. E. (2023). The catastrophe of corruption in the sustainability of foreign aid: a prediction of artificial neural network method in Indonesia. *Fudan Journal of the Humanities and Social Sciences*, 16, 239-257.
- Pomerantz, P. R. (2024). *Foreign aid: policy and practice*. London: Routledge. doi: 10.4324/978.100.3265320.
- Rasilla, P., Stamos, I., Proietti, P. & Siragusa, A. (2024). Closing the loop: enhancing local monitoring of child poverty to leave no child behind. *Children*, 11(1), 67.
- Rao, D. T., Sethi, N., Dash, D. P. & Bhujabal, P. (2023). Foreign aid, FDI and Economic growth in South – East Asia and South Asia. *Global Business Review*, 24(1), 31-47.
- Rojik, S., Maitah, M., Malek, K. & Abdullahi, K. T. (2024). Impact of foreign aid on Nigerian economy. *Cogent Social Sciences*, 10(1), 1-16.
- Rosenstein-Rodan, P. N. (1957). *Notes on the theory of the “Big Push”*. Cambridge: Center for International Studies, Massachusetts Institute of Technology.
- Rostow, W. W. (1956). The take off into self – sustaining growth. *The Economic Journal*, 66(261), 25-48.
- Sahoo, P., Mondal, S. & Paltasingh, K. R. (2024). Unveiling poverty dynamics in India: examining convergence and determinants at sub – national level. *Journal of Poverty*, 1-24.
- Sardoschau, S. & Jarotschkin, A. (2024). Chinese aid in Africa: attitudes and conflict. *European Journal of Political Economy*, 81, 1-20.
- Satria, W., Fachrurrozi, K., Kadri, M. & Mubarak, M. S. (2024). The influence of population growth, inflation and human development index on economic growth and poverty. *Journal REP (Riset Ekonomi Pembangunan)*, 9(2), 214-226.
- Savu, A. (2024). Intergovernmental alignment and the electoral value of mayors: reverse coattails in an unexpected technocracy. *Public Choice*, 200, 43-64.
- Shackleton, C. M., Garekai, H., Sardeshpande, M., Sinasson, S. G. & Twine, W. C. (2024). Non-Timber forest products as poverty traps: fact or fiction?. *Forest Policy and Economics*, 158, 103114.
- Sikandar, F., Erokhin, V., Xin, L., Sidorova, M., Ivogla, A. & Bobryshev, A. (2022). Sustainable agriculture and rural poverty eradication in Pakistan: the role of foreign aid and government policies. *Sustainability*, 14(22), 1-14.
- Skarbek, D. (2024). The political economy of criminal governance. *Public Choice*, 200, 1-24.
- Sucu, M. B. (2024). Yeni kurumsal iktisat. *Bulletin of Economic Theory and Analysis*, 9(3), 1011-1048.
- Stockemer, D., LaMontagne, B. & Charrette, J. (2011). Panacea, placebo or poison? the impact of development aid on growth. *Canadian Journal of Development Studies*, 32(1), 3-16.
- Tsodikovich, Y., Venel, X. & Zseleva, A. (2024). Folk theorems in repeated games with switching costs. *Games and Economic Behaviors*, 146, 137-159.
- Turna, Y. (2024a). Sahra altı Afrika ülkelerinde yoksulluğu belirleyen faktörlerin yoksulluk kısır döngüsü çerçevesinde değerlendirilmesi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 42(4), 713-725.
- Turna, Y. (2024b). Türkiye’ de Barro sefalet indeksi ile yoksulluk arasındaki ilişki: Toda Yamamoto nedensellik analizi. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 31(3), 623-632.
- Villar, A. (2024). A note on the measurement of poverty persistence. *Economic Letters*, 236, 133. doi:10.1016/j.econlet.2024.111571

- Wang, X., Zhang, T., Gong, H., Li, J., Wu, B., Chen, B. & Zhao, S. (2024). Game theoretic analysis of governance and corruption in China's pharmaceutical industry. *Frontiers in Medicine*, 11, 1-16.
- Xu, J., Liu, X. & Sun, C. (2024). Foreign aid and recipient countries' participation in global value chains: a comparative study based on Chinese and USA aid. *Open Economies Review*, 1-33. doi: 10.1007/s11079.024.09784-3
- Yan, T. & Hyman, M. R. (2024). The principal-agent problem and its mitigation: a critical historical analysis. *Journal of Management History*, 30(4), 615-636.
- Yavuz, Y. & Polat, M. (2024). Dış borç-ekonomik büyüme ilişkisi: Türkiye ekonomisi için ekonometrik bir analiz. *İktisat Politikası Araştırmaları Dergisi*, 11(2), 334-354.
- Yılmaz, E. (2022). *Oyun teorisi*. İstanbul: Kitapyurdu Yayıncılık.

EVALUATION OF DEVELOPMENT STRATEGY BY FOREIGN AID IN LOW INCOME COUNTRIES

Bengü Doğangün YASA*
Ümran GÜMÜŞ**
Mehmet Emin YARDIMCI***

The impact of the development strategy by foreign aid on the economic development of low income countries is one of the topics that are often discussed in the literature. The main purpose of this study is to evaluate the effects of the development strategy by foreign aid on the economic development of low income countries in the framework of game theoretical models. The study is based on the study of poverty traps. The findings obtained reveal that the development strategy by foreign aid does not contribute to the economic development of all low income countries. This situation shows the validity of the views stating that the same prescription put forward by developed countries to ensure the economic development of low income countries cannot produce a solution. The factors that determine the level of economic development of each country are different. Therefore, in order to ensure the economic development of low income, it is necessary to take into account the specific conditions of each country in its economic development policies.

The main aim of this study is to examine the effects of the development strategy by foreign aid on the economic development of low income countries using game theoretical models. In this study three basic game theoretical models are presented. These game theoretical models are; Repeated Model, Patent Model and Intergenerational Transfer Model. This study consists from four basic chapters. The first section is the introduction part. In the second chapter, a literature review is presented. The third chapter is the empirical chapter. This chapter consists from two parts. The first part contains

* Kocaeli University, Department of Economics. bengudogangun@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-4883-9449>

** Independent Researcher. umrangumus47300@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7538-6970>

*** Kocaeli University, Department of Economics. emin.yardimci@kocaeli.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-2896-8342>

data and methodology information. In the second part the models are presented and analysis is realized. The fourth chapter is conclusion chapter.

The study is based on the analysis of poverty traps in the framework of three game theoretical models. The most important reason for preferring a repeated game theoretical model for analyzing clientelistic behavior is the permanent interaction between voters and political parties. Behavioral poverty traps are addressed in the framework of the “Patent Model”. The role played by the external environment affecting the behavior of economic actors in the process of economic development is subjected to analysis. In order to achieve the desired results from economic development policies, the effect of the phenomenon of social mentality on economic development is quite obvious. The “Patent Model” has been designed in order to analyze this situation effectively. In the evaluation of structural poverty traps, the analysis is carried out on the basis of the “Intergenerational Transfer Model”, since the initial conditions and the factors formed at the destination are compared.

The main analysis method of this study is game theory. Game theory, which is based on mathematical modeling of the interaction between at least two players, is widely used in the field of social sciences, especially in the discipline of economics. Game theory makes important contributions to the economic literature, especially in the fields of economic development, international economics and economic history. The reason why game theory was preferred as the main analysis method in this study is the desire to examine the effect of strategic dependence between individuals and countries on the level of poverty. This desire constitutes the central importance of the study.

The findings of the Intergenerational Transfer Model show that the development strategy by foreign aid can provide significant benefits in solving structural poverty traps. The ability to combat vulnerabilities in macroeconomic variables by foreign aid will be promising for low income countries as long as economic weaknesses do not negatively affect the institutional economic effectiveness and the positive impact of the phenomenon of social mentality on economic development. Otherwise, the poverty problem will become more permanent by reaching a level that cannot be solved by foreign aid. In this case, institutional economic inefficiency, the phenomenon of social mentality opposed to supporting economic development and vulnerabilities in macroeconomic variables will become the main wheels of the vicious circle of poverty. Based on this point, it is concluded that the development strategy by foreign aid can provide significant benefits in the fight against structural poverty traps until a certain time.

The problem of institutional economic inefficiency is at the root of institutional poverty traps. Although institutions are created for the purpose of meeting social needs, institutions may deviate from their main goals after a certain period of time. Therefore, institutions that focus on meeting social needs in the early times may lead to the formation and deepening of social problems as time progresses. In some low income countries, the problem of institutional economic inefficiency can also enter into a vicious cycle with poverty. In this case, the problem may not be solved by economic solution methods. The findings of the repeated game theoretical model are supportive of this view.

They show that the development strategy by foreign aid may not have the desired effect in combating institutional poverty traps. In the repeated game theoretical model, which is based on the continuous interaction between the voter and the political party, the voting behavior of the voter, who keeps the future in the background due to poverty, and the election policies of the political party, which exhibits clientelistic behavior, make it difficult to fight against poverty. In this case, the development strategy by foreign aid may not have the desired effect.

In the process of economic development, the effect of the social mentality phenomenon on economic development is highly effective. The strategic dependence between the individuals forming the society affects the importance given to economic development. The fact that the environment in which the individual is located gives higher importance to economic development increases the importance given by the individual to the development of human capital. The opposite situation is also valid. Rather than the development of human capital, the behaviors related to supplying labor to the labor market immediately are also affected by the environment in which the individual is located. From this point on, it is understood that one of the most important factors affecting the individual's living standards is the set of rules imposed on the individual by the environment in which the individual is located. For this reason, the development strategy by foreign aid may not create the expected effect in ensuring economic development in societies where the social mentality phenomenon constitutes an obstacle to economic development.

The discussions on poverty have been an important issue on the international agenda for a long time and have not yet been fully resolved. In these discussions, the impact of the development strategy by foreign aid on economic development has an important place. The political, cultural, economic, military and policy conditions in which all low income countries are located are different. Therefore, the views that claim that all countries will develop by passing through the same development path and therefore can develop by applying the same recipe do not match the realities in real life. Therefore, the specific conditions of each country should be taken into account in the economic development policies.